

— Ügyesen volt, nagyon ügyesen! Táre hárnýik á foszt! Mindig azt hittem, Mungár csinálta! Hogy te ilyet meg tudsz csinálni!

— Hogy Mungár ilyet meg tudna csinálni? — sértődött meg Tógyer —, hát hallgass ide, domnu filer! A viski patikában fényes nappal, a patikáros szemeláttára én markoltam ki a pénzt. Érted-e! A fél falu kergetett és nem tudtak elcsípni!

— Táre hárnýik! Nagyon ügyesen volt! — hajtotta meg az elismerés zászlaját Balogh csendőr a tehetséges ember előtt —, hanem ne felejtsd el: Mungárt se a kotló költötte! De nem ám! Se a kutya fiadzotta!

— Nem-e — jött tűzbe Tógyer —, hát akkor hegyezd meg a ceruzádat és írd, én majd beszélek! Úgy látom, Mungárt már tudod, hogy kicsoda, most tudd meg hát, ki vagyok ÉÉÉN!

Balogh csendőr szót fogadott, írt és megtudta.

NYÚLVACSORA A DINNYEFÖLDÖN.

Pusztai bácsi dinnye- és tökcsősz volt a Katz Hájem nagyságos úr birtokán, akit szeszélyes sorsa magyar földesúrrá tett a Nyíren. Pusztai bácsi tanyája egy szalmakunyhó a homokdombon, fizetése két tök vagy dinnye egy lánc földtől. Lábán bocskor, vállán kopott guba, amiben már száz macska se fogna meg egy egeret. Úgy sétál a dinnyék, tökök közt gögösen, mint egy császár, mikor parádét tart. Hosszúnyelű bal-táját jogarként használja. Kísérője egy korcs puli, amelynek anyja annakidején egy semmirevaló kuvasz-szal lépett félre. Ám a pulinak eszében sem volt származása aljasságát szégyelleni, hanem fülelve, vígan követte a csősz a sehol elő nem írt három lépésre. Mikor a csősz megáll, a puli a lábához telepszik, úgy néznek körül. A napraforgósorban, ami a tökföldet szégyeljezi, mintha „Jobbra nézz”-t vezényeltek volna, minden fej a csősz felé van fordítva s a mázsás marhatökök, hatalmas dinnyék mintha porba borultak volna előtte, mint ahogy a jól ismert történelmi képen fetren-genek egyik régi király előtt a hódolók. Csősz és puli gyönyörködve legeltetik szemüket a birodalmon és a tökök hódolatát fejedelmekhez illő jóakarattal fogadják. Az őszi nap ragyogva néz le rájuk és a levegőben csendesen szálló ökörnýál megakad bennük.

Nem biztos, melyik a semmirevalóbb: a puli-e vagy a csősz; biztos azonban az, hogy mindenképpen cin-kosok. Mert Katz Hájem nagyságos úr szűk marokkal méri a javakat az alkalmazottainak s azok különböző módokon segítenek magukon. Ebben van a nyitja annak, hogy a puli kötelességei közé tartozik az is, hogy jelentse, ha a kitett hurokba nyúl kerül. Jutalmul

ő falhatja fel a bőrét, beleit, stb. A nyúl ezután egy marhatökbe kerül az alkalmas időig. Csendőrt, vadőrt szintén a puli jelez. Ha ilyenkor fő a nyúl, Pusztai bácsi kiborítja, a puli pedig felfalja. Hogy forró, nem számít. Ennek a korcs állatnak ugyanis hitvallása, hogy jóllakni nem lehet, ennél fogva egy nyúl részére szőröstől-bőröstől mindig van hely a bendőjében.

Hornyák, a Katz Hájem nagyságos úr dohánykerülője dohányt szokott cserélni dinnyéért Pusztai bácsival, ami szintén egy kivájt tökben tároltatik. Erről a csereüzletről a Katz Hájem nagyságos úrnak van ugyan sejtelve, de nincs ereje hozzá, hogy megakadályozza. Mikor aztán a hordáskor nyavalyog, hogy minden második-harmadik töknek üres a bele, a csősz a kártevést az ürgékre fogja, mondván, hogy ezen nyavalyás állatok ásnak alulról alagutat a tökbe.

Este a kerülő nyúlpecsenyére hivatalos. Nem jön üres kézzel, újra nagycsomó dohányt hoz s beteszi az egyik tökbe. Vele van a kutya is, félig agár, félig komondor. Pusztai bácsi gezemicét szed össze, tüzet rak belőle a kunyhó elé a kis háromlábú alá, a három lábra vaslábast tesz, amely a fűleit és a mázát már régen elrúgta s szalonnát aprít bele, meg hagymát. Ezalatt a másik jómadár pipál, a két kutya pedig egymást szaglászva barátkozik. A csősz most azon az oldalon, ahol a kunyhó felfogja a tűz fényét, félrefordítja az egyik tököt, kihúzza belőle a szerencsétlen nyulat és huncutkodva beszédet intéz hozzá, ilyenformán:

— Jöjjön csak kend kifelé a jó Pusztai bácsihoz, meg a jó Hornyák bácsihoz. Tudom, hogy úri állat kend, de azért sohase szégyelje kend, hogy csak ilyen magunkféle parasztok bendőjébe kerül kend, jó helyen lesz ott kend. (Pedig szegény nyúlra még ennél is sokkal alábbvaló sors várt.)

S vitte a lábashoz és darabolta bele egy életlen hékanyúzóval. A kerülő pedig nagyokat röhögött, mert a szónoklatot mindenben igen helyénvalónak találta.

— Hova tette kend a dohányt?

A nyúl vígan sercegett a lábasban, amibe a csősz még krumplit hányt, erre a lábas olyan illatot eresztett magából, ami a körüllevőknek igencsak kedves volt. A két kutya magasra emelt fejjel szimatolta a jó hússzagot és megelégedésük jeléül farkukkal verték a földet. Hanem kis idő múlva a puli az orrát nagyon előre nyújtotta és szimatolt, majd a csősz szűkölve dőfölni kezdte, az pedig kapkodta a lábasból a nyúl-húst kifelé, messze ellódítván a dinnyeföldek közé, ahova a két kutya, utánarohant és fuldokolva falták befelé, miközben nagy morgással vicsorogtak egymásra.

— Bennünk ugyan jobb helyen lett volna, de mégis a kutyáknak kell megenni az egészet, hacsak nem tud kend olyan sebesen enni, mint a kutyák, — mondta a csősz a kerülőnek, aki abban a hitben, hogy a csősznek meglódult egy deszkája, megfogta a kisbaltá nyelét, arra az eshetőségre, ha neki találna ugrani. De a csősz nem ugrott neki, hanem suttogva kérdezte:

— *Hova tette kend a dohányt?*

— Ahova oda — felelte a becsületes ember —, de annyit mondok, a nemjóját neki, hogy ne játsszon velem kend, se belőlem bolondot ne űzzön, mert ezzel a baltával töröm le a derekát kendnek. Miért hajigálta ki kend azt a húst, mikor a nyálam is csorgott már érte — és vésztióslóan felállt, maga után húzván a földön a kisbaltát, a nyelénél fogva. De a másiknak eszébe se jutott megijedni tőle.

— Csak fogja kend egész nyugodtan lassabbra a bagótartóját — szólt rá a kerülőre foghegyről és jóakarattal —, mert ha a kiabálásával itt rámuszítja a csendőröket, uccsegen, hogy a nyaka közé zúdítom kendnek ezt a forró zsírt, ami még a lábasban maradt. Nem érti kend, hogy az állat a maga módján mondja, hogy itt jönnek a csendőrök a közelben. Bár inkább döglenének azok is otthon, mint más becsületes ember.

A nyúlja már nem lesz baj — suttogta tovább —, de komendálom kendnek, hogy a dohányjal se legyen. Most pedig, ha úgy tetszik, csak ordítson kend, nyúlról, dohányról, szólhat kend egyetmást a Csuszó zsidó tyúkjáról is, nem fognak érte megharagudni a kakas-tollasok.

A kerülőnek lelohadt a haragja és belefagyott a szó, csak suttogott:

— Ne tegyen már nyavalyássá kend! Jól nézünk ki, ha megleglik a dohányt a tökben!

— Csitt! — zárta le a csősz a társalgást suttogva. Csönd lett, szótlanul füleltek. Bogár, a puli szűkölt. Talpas pedig, a félagár, kapkodta a fejét jobbra-balra, mint aki nem érti az egészet.

— Pszt! Itt vannak, — sziszegett a csősz.

Két csendőr lépett a tűz fénykörébe. Az őrmester megszólalt:

— Jó estét! Kendtek itt ülnek jegybe-gyűrűbe, de hogy a dohányjal, dinnyével reggelig mi lesz, azt csak a jó Isten tudja! Miért jött maga ide, Hornyák?

— Valami embert láttam a fasorban ólálkodni — hazudozott a csősz arcátlanul —, így oszt kiáltottam Hornyáknak, mondom: Hornyák héééé! Mi az, aszongya, mondom dinnyezsiványok járnak itt, jöjjön már kend ide, megyek, aszongya. Körül is jártuk a dinnyét, de nem leltünk senkit. Mondom, maradjon kend...

— Elég a hazudozásból, öreg — mondta az őrmester, s a villanylámpát betartotta a kunyhóba. A másik a szuronnyal megpiszkálta a szalmát. Körüljárták a kunyhót, a kunyhó körüli tököket félreforgatták. A kerülő izzadni kezdett, bár az éjszaka hűvös volt. Nem volt szerencséje a csendőröknek, pedig megérezték a nyúlhús szagot, dehát bizony megkéstek. A Bogár ránézett a csőszre, egyik fülét leeresztette, a másikat hegyezte, majd megcserélte a helyzetüket és pislogott, mintha csak mondta volna:

— Csak rajta, jó emberek! Keressétek, míg itt vagyok! — Végre is a két csendőr bosszúsan távozott.

— Nyulat süttött a két gazember, de megetették a kutyaikkal, mikor észrevettek bennünket — mondta az őrmester. — Ezt jó tudni! Légy nyugodt, a következő alkalommal nem az én orrom fog lógni. — S eltűntek az éjszakában.

A kerülő megszólalt:

— Egy hajszálon mult, hogy a dohány elő nem került!

— Csak emlegesse kend, csak emlegesse!

— A hideg is lelt, izzadtam is. De mi a fenéért is féltünk mi? Kend is csak hápogott, rögtön észrevették, hogy hazudik kend!

A csősz felélesztette a tüzet a lábas alatt, miközben sajnálkozva nézett bele.

— Így most már kevés lesz kettőnknek — szólt vendégéhez —, ha enni akar, aprítson bele kend is szalonnát, mert ami benne van, magamnak is kevés.

A kerülő szót fogadott, kivette a szeredásból a szalonnát és beleaprította a lábasba. A csősz pedig tovább beszélt:

— Azt mondja kend, hogy én féltem és csak hápogtam. Pedig hát nem is féltem.

— Láttam, — felelte a kerülő, de a csősz oda se hederített, hanem folytatta:

— Tudja kend, miért nem féltem?

— Hogy kend nem félt? Csak mondja, mondja kend, én el nem rontom a kedvét. Nekem azt is mondhatja, hogy azok reszkettek kendtől!

— Ne csúfolódjon kend! Ha egyszer azt mondom, hogy nem féltem, hát akkor nem is féltem! Már pedig azért, mert jómagam is voltam csendőr.

A kerülő úgy tett, mintha megfogódzott volna a földben, amin ült, hogy le ne essen.

— Kend lett volna csendőr?

— Három egész hónapig — volt a büszke felelet —, meg egy félévig vizsgálati fogoly.

— Miért hagyta ott? Ha én...

— Kilöktek, — szólt a felelet tömören és kifezés-teljesen. — De csak hajszálon mult, hogy nem akasztás lett a vége.

— Megölt kend valakit?

— Olt a fene, csak első segélyt nyújtottam.

A lábas alatt a tűz pislogott még egy-kettőt, azután kilobbant és csak a parázs pislogott, de a két szószátyár már úgy beleízeledett a beszélgetésbe, hogy észre se vették. Járt a szájuk, nagy füstöket fújtak és még nagyobbakat köptek jobbra-balra.

— Oszt csakugyan volt kend csendőr?

— Olyan igazán, minthogy itt vagyok. A katonaságtól mentem csendőrnek és elvittek Kolozsvárra az iskolába, két hónap múlva pedig Meggyesre tettek ki, az őrsre. Szászok laknak ott, meg oláhok. Valami oláh volt ott, akit nagyon kerestek a csendőrök, mert messzeföldről összelopott mindenfélét. Valamiért összeveszett a feleségével, az pedig, mikor egyszer szolgálatban voltam egy őrsvezetővel, megmutatta, hogy hol aludt, kint a határban, egy rossz pajtában. Bekísértük az oláht a városházára, és a tűzoltószobában kivallattuk. Két szász tűzoltó is volt ott. Megmondta az oláh, hogy volt neki cimborája is, valami Juon, meg azt is kivallotta, hogy annak a padlásán van minden, amit csak elloptak.

— Maradjon itt evvel az oláhval — mondja nekem az őrsvezető úr —, vigyázzon rá, mint a két szemére, én pedig elmegyek evvel a két tűzoltóval, elhozom a másikat is. — Ez jó lesz, gondoltam, mert kint havas eső esett és sötétedett, bent meg jó meleg volt. Ez lett a veszttem, mert mikor az őrsvezető elment, nagyon álmos lettem. A tűzoltóknak a szobában több ágyuk volt, éppen olyan ágyak, mint a bakáknak van, az ágyak fejénél meg polcok, amin a sisak, kis balta meg egyéb

tűzoltó-felszerelés volt. A szélső polcon pedig hosszú, tarka bojtokkal ellátott zsinóron egy szép fényes trombita lógott. Mondom az oláhnak, üljön le, de az csak morgott valamit és ott állott tovább, nézegette a fényes trombitát. Hogy nem tudtam vele beszélni, nem törődtem vele tovább. Attól se féltem, hogy kárt tesz magában, mert az őrsvezető megmotozta és elvette tőle a kését. Ahogy a jó melegben ott lógotam egy kicsit a fejemet, mintha a trombita eltűnt volna. Kezdeném nézni, hova lett, hát alig bírom kinyitni a szememet, úgy lefogta az álmoság. Látom, hogy a trombita az ágyon fekszik, a cifra zsinóron pedig ott csüng az oláh a fogason, felakasztva. A nyelve is ki van lökve a szájából és néz rám csúnyán. A disznó felkötötte magát, míg egy percet szunyókáltam. Kiugrott az álom a szememből, kapom a bicskát, elcsapom a zsinórt. Az oláh nagyot puffan, lezuhan. Bárcsak fogtam volna meg, mert esés közben a vakszemét (halánték) belevágta a vaságy egyik szarvába és úgy ráakadt, mint mikor hordáskor a tököt felütik a kas szarvára. De a nyelvét csak nyújtotta rám tovább. Megijedtem, hogy a lábam is reszketett, mert tudtam, ha így meglátják, azt hiszik, én vertem a fejét az ágy vasába. Még nem késő — gondoltam —, és fogtam az oláht visszakötöttem a nyakára a zsinórt és nagy keservesen felakasztottam vissza a fogasra, ahol volt. Disznó nehéz volt, mert nagyon eleresztette magát. Akkor megint nézem jobban: a nagy lyuk ott ásítozik a fején. Te ember — így magamban —, ha most valaki bejön és azt kérdi, miért nem vágta le azt az embert, vagy miért nem szóltál valakinek, mit felelsz rá? Azt fogja mondani, hogy fejbevágtam, azután felakasztottam, hogy a gyanút magamról eltereljem.

— Hallja kend, már a hajam is az égnek áll, nem hazudik kend?

— Nem, bár hazudnék pedig — felelte a csősz.

— Hát akkor, mondja már gyorsan, mi lett az oláhval?

— Az lett vele, hogy újra levágtam, de most már vigyáztam rá, hogy meg ne üsse magát, de nem adott rá semmit. Nyomogattam a horpaszát is, de nem akart magáhozjönni az Istennek se. Azután megint csak úgy láttam jobbnak, ha visszaakasztom. Mikor pedig visszaakasztottam, akkor úgy láttam jobbnak, ha levágom. Már a hideg izzadtság csepegett rajtam utoljára, mikor jött az őrsvezető úr a két szásszal, hozták a másik oláht, meg a sok lopottat. Éppen mikor az ajtót nyitották, akkor akasztottam a fogasra, a jó ég tudja már, hogy hányadikszor az oláht és ijedtemben rögtön le is vágtam, hogy az oláh megint lezuhant a padlóra, nagyot pufanva. Megkapom, akasztanám fel újra, de az őrsvezető készbe vágta a puskát és nagy mérgesen rámordított:

— A törvény nevében állj! — Megálltam, az oláht leejtettem megint. Nézi a két szász: kámpec volt. A fején lyuk, a nyakán kötél. Kérdezi tőlem az őrsvezető: miért öltem meg az oláht? Kérdezte másnap a járásőrmester úr is, meg a tiszt urak is. Lehet, hogy nem valami értelmesen feleltem nekik, pedig magyaráztam kézzel-lábbal, hogy nem én akasztottam fel az oláht, de a két szász esküdözött, hogy látták, mikor akasztottam. Én persze állítottam, hogy az már akkor legalább tizedikszor volt, na, annál rosszabb lett nekem. Egy félesztendeig kísérettek egyik tömlőcből a másikba, kihallgattak százszor, orvos is megvizsgált, bezártak a bolondok közé is, azután megint rendes tömlőbe zártak. Végre egy reggel Brassóban a fellegvárban bevitt egy őrmester az irodába, eléem löki a civil ruhámat és mondja, hogy:

— Vigyen az ördög, hordd az irhátat kifelé, de sebesen, mert rúgok!

— Egy hónapig gyalogoltam, mire hazaértem. Útközben többször bezártak itt is, ott is, hogy miért csa-

vargok. Mondom, hogy' menjek haza, ha nem csavarogok. Lassan, lassan végre hazaértem. Parasznyára...

Csönd lett. A pipákból az éretlen dohány bűdös füstje vastagon kígyózott kifelé. Kis idő múlva újra megszólalt a csősz:

— Vajjon hol vannak most?

— Biztosan férgésznek valamerre — volt a megnyugtató felelet. — Hanem most már vacsorázzunk meg, mert egészen kihűl a szalonna, — indítványozta a kerülő.

A csősz felélesztette a tüzet, a kerülő pedig elővette a szeredást, kenyeret szelt, felszúrta a bicskájára és belenyujtotta a lábasba, hogy megsírozza. Úgy vette észre, hogy a lábasban valami nincs rendben, mert a kenyér nem akart benne csúszni és nem is lett zsíros. Levette a lábast a háromlábról és a tűz világánál belenézett. A lábas belül szép tiszta volt, mert a két kutya, mialatt a két ember a csudálatos történeten izgult, a szalonnát csendben megette belőle, azután odábbálltak, mert nagyon okos állatok voltak.

A két jómadár tátott szájjal bámult bele az üres lábasba s hosszú lélekzeteket véve, villogó szemekkel mérlegelték, vajjon megkivánják-e az eset körülményei, hogy beverjék egymásnak a fejét...

Ezalatt a két kutya a közeli rekettyésben kujtorogott. Fent szikrázva ragyogtak a csillagok. Köröskörül ezer és ezer őszitücsök füttyölte karban:

— Gyűjts! Gyűjts!

BODA MÁTYÁS TÖRZSÖRMESTER ÚR NEVEZETESEBB CSELEKEDETEI.

A törzsőrmester úr, akiről itt szó lesz, a Nyír szülötte. Zárkózott, szótlan, bizalmatlan ember. Mint állítja, szülei „szegény emberek” voltak. Tudott dolog pedig, hogy aki a Nyíren „szegény ember”, annak a kenyerét Klár Jóska, Fried Ármán, Koffersteiner Majsi, Katz Hájem és több más hasonló nagyságos úrnál kell megkeresnie. Aki pedig a jelzett nagyságos uraknál keresett kenyeren nő fel, attól igazán ne kívánja senki, hogy a világot valami túlságosan rózsaszínben lássa, meg hogy az emberi jóságban és igazságosságban túlságosan higgyen. Ezeknek az embereknek hitvallásává válik: Az embernek saját magán kívül jóakarója nincs. Egy ember van, akiben feltétlenül megbízhatik: saját maga. És éppen azért adott az Isten az embernek eszet, hogy éljen vele. Boda Mátyás törzsőrmester úr pedig — akit helyesebb, ha csak röviden törzs úrnak nevezünk, mert a világon akinek csak ügye volt vele, mindenki úgy titulálta — élt ezzel az ésszel. Ennélfogva több olyan nevezetes cselekedetet vitt véghez, amit úgy gondolom, fel kellene jegyezni az utókor számára. Tán még tanulhat is belőle — aki jól felfogja a dolgokat — és persze, aki akar is.

I.

Fatojás nagyságos úr.

Mikor Boda Mátyás törzs úr megérkezett a nyírdengelegi őrsre, Varga törzs úr, aki már régebben ott volt, az őrs viszonyairól való barátságos eszmecsere közben elmondta neki, hogy:

— Tudod, komám, nem volna itt különösebb baj,

ha a J... nagyságos úr birtokát nem bérelné Triebwasser Fischli, ismertebb néven a Fatojás zsidó. Ez az őrstől mindenféle törvénytelen dolgot követelne, amivel persze elutasítjuk és ezenkívül is a körme alá nézünk. Így az ördög se tudja, mit össze nem hazudik a J... nagyságos úrnak, az pedig már többször panaszt tett ebből kifolyólag az őrs ellen. Ezek a panaszok a kivizsgálások során ugyan mind valótlanoknak bizonyultak, de kérdelem én tőled, melyik csendőr örül annak, ha az őrs ellen kivizsgálás folyik?

— Majd én teszek róla! — vigasztalta Boda törzs úr Varga törzs urat, határtalan magabizással.

Pár nap múlva, mikor Boda törzs úr egyedül volt otthon, beállított hozzá Fatojás nagyságos úr.

— Egy kis panaszm lenne, — mondta, miközben hajbókolt és a kezeivel salapált —, bár nem is tudom, érdemes-e még becsületes embernek a mai világban egyáltalában panaszt tenni. Mert ma azt a világot éljük, hogy nem a becsületes emberek az urak, hanem a gazemberek. De hol van ma már az a csendőr is, aki ártani mer ezeknek. Sehol! Fél tőle a csendőr, mert feljeleníti és hamis tanukkal rávallat, a végén pedig bezáratja! Hej! — sóhajtott nagyot Fatojás —, hol van már az az idő, amikor a csendőrnek még tekintélye is volt! És hol is vannak már azok a régi csendőrök! — Romániában, ott igen, ott még vannak jogai a csendőröknek. Egyik bátyám bérlő ott, az beszéli, hogy ott, ha valamelyik gazember kommunista visszafelesel a gazdájának, csak be kell panaszolni, elrántják annak a sóhaját úgy a csendőrök, hogy arról koldul míg él! De van is ott tekintélye a csendőrségnek! — Nálunk? — Itt Fatojás nagyságos úr csápolta egyet mind a két első végtagjával és olyan bánatosan nézett Boda törzs úrra, mintha a szíve hasadna meg mindjárt, a csendőrség tekintélyének sajnálatos apadásáért.

— Lenne talán szíves kedves Fatojás úr...

— Triebwasser a nevem, kedves törzs úr, — párdon, hogy közbeszólók!

— Kedves Triebwasser úr, talán lenne szíves előadni, mi a baja. Tessék csak egész bizalommal elmondani, velem lehet beszélni! Legyen nyugodt, vannak még csendőrök, de — csak szóból ért az ember!

— He-he-he! — nevetett Fatojás és minden kínálás nélkül helyet foglalt az egyik széken, amit a törzs úr észrevett és nem hagyott szó nélkül.

— Tessék helyet foglalni! Vagy már ül is? Bocsánat, még csak most kerültem ide, nem ismerem jól az itteni szokásokat. Mifelénk csak akkor ül le az ember, ha kínálják. Dehát ahány ház, annyi szokás.

— Kérem, — szólt most Fatojás egész bizalmasan, mintha nem is hallotta volna a törzs úr kioktatását —, úgy áll a dolog, hogy van nekem egy gazember, kommunista, feles juhászom és egy ugyanilyen kerülőm. Itt a hordás és a két gazember úgy tesz, mintha nem is én volnék az ő kenyéradó gazdájuk. Felé se néznek az asztagnak, ha meg szólok nekik, visszanyelvelnek, hogy nem tartoznak vele. Megfizetek, gazemberek, mondom. És tudja mit felelt vissza nekem, a kenyéradó gazdájának a két gazember kommunista: „Megyünk, Fatojás! Megyünk mind a ketten, de csak úgy, ha előre fizetsz!”

— Uram! Ezt nekem mondták! Nekem! A kenyéradó gazdájuknak! Most szóljon ehhez!

— És most mi volna a kívánsága?

— Meginteni őket! Meginteni, hogy elmenjen a kedvük a kommunistáskodástól! Vagy van kommun, vagy nincs kommun! Igazam van?

— Nincs kommun, kedves Fatojás úr!

— Triebwasser a nevem!

— Kedves Triebwasser úr! A panasza pedig — ezt én mondom — el lesz intézve! Küldje be azt a két gazember kommunistát!

— Khérem! Kedves törzs úr! Csak pharancsoljon velem! Volt szerencsém!

— Nekem is!

Ezen szívélyes búcsú után Fatojás nagyságos úr a kalapját, amihez hátul vaddisznóserte volt dugva, jobbkezevel magasra emelte, balkezevel pedig a görböt eltolta magától, mint a „regimentstambur” a régi jó világban a círa botot, mikor jelentett, — azután meghajtotta magát, jó mélyen, hogy az ormánya majdnem a földet érte, azután farral előre kitolta magát az ajtón a törzs úr előtt, amint hogy így szoktak kifarolni a sahok, négusok, szultánok, maharadzsa és más többféle hatalmasok előtt is a tisztességtudó földi népek, ha ugyan lehet az írásnak hinni...

Félóra sem telt bele, két mezítlábas ember köszöntött be a törzs úrhoz az irodába, ahol ezen nevezetes alkalomból trónolt, nem lévén az őrsparancsnok otthon. Rongyosság tekintetében egyik sem maradt hátul, mindamellett a kerülő télikabátja, amit a tisztesség okáért vett magára a pokoli melegben, teljes joggal viselhette a rongyos címet, mert volt rajta annyi folt hátán folt és szakadás, hogy száz macska sem fogott volna benne meg egy egeret.

— Triebwasser nagyságos úr küldött bennünket, hogy hivatni tetszett! — mondták tisztességtudóan.

— Csakugyan hívtam kendteket! Panaszt tett kendtek ellen, hogy nem akarnak neki kendtek hordani menni! Mi ennek az oka?

— Oka van annak, törzs úr! Neki osztán csakugyan nem megyünk dolgozni, csak ha előre fizet. Igér az ugyan lút-fát, de soha a napszámot meg nem fizetné, mint ahogy tavaly sem fizette meg. Tavaszig minden vasárnap jártunk a napszámot megkérni. — „Csak legyetek nyugodtak, kedves fiaim, — így nekünk a kutya zsidó —, megadom nemsokára, hisz úgy fáj a szívem, hogy olyan koldus vagyok, hogy nem fizethetek.” Másik alkalommal, hogy a pénzt kértük, odament az

asztalhoz, kivett az asztal fiókjából egy nagy kést, a kezembe nyomta, aszonygya: — „Üsd a szívembe, fiam, nem érdelek én egyebet, mit is érdekel egy olyan nyavalyás zsidó, aki még az ilyen becsületes emberek megdolgozott bérét sem bírja kifizetni! Vagy ha tudsz valakit, akinek pénze van, csak mondd meg, had öljem meg, hogy egyszer már kifizethesselek benneteket!”

— A marhafejünkkel úgy megsajnáltuk, hogy elengedtük neki mind a ketten a pénzt, nehogy bolond fejjel valakit megöljön. Megköszönte a jószívűségünket, megesküdt, hogy soha el nem felejtí a jószágunkat. Csak mikor kijöttünk, s a béresgazdának elbeszél-tük, hogy hogy jártunk, akkor tudtuk meg, hogy rászede-tett bennünket, mert a gazda mondta, hogy akkor nap is tízezer pengőt tett be Nyíregyházán a bankba. A gazda meg a béresek csuklást kaptak a röhögéstől, még ez sem volt elég, hanem megtudták az asszonyaink is. Egy hónapig nem mertünk a házban aludni, féltünk, hogy a megvadult asszonyok elvágják éjjel a nyakun-kat. Meg is érdekeltük volna, két heti napszámról, harminc pengőről volt szó, fejenként! Megszenvedtünk érte, külömbül, mint Krisztus mellett a két lator, előtte is, utána is, pénzünk mégse lett! Hát nincs ember, aki-nek a szavára mi neki dolgozzunk, hacsak előre le nem gubázza a pénzt!

— Jön a Fatojás! — szólt most a juhász, mert az utcán feltűnt az alakja, amint a laktanya felé kanyarodott.

A törzs úr végignézett a két ágrólszakadton, egy kissé beleharapott a szája szélébe, egy kissé gondolkozott, majd így szólt:

— Most menjenek kendtek haza, azután senkinek se szóljanak, hogy miért, feküdjenek le az ágyba, azon a címen, hogy betegek. Ezalatt kend felé se nézzen a tagnak, kend pedig a juhnak! Ha Fatojás kérdi, mi a bajuk, mondják neki, hogy tudja ő azt nagyon jól!

A két jómadár kárvallott pofával, lehajtott fejjel

ment el Fatojás mellett. Nem mertek ránézni, mert inkább felrobbantak volna, minthogy el ne röhögjék magukat.

— Most látom, hogy tévedtem, most látom, hogy van még csendőrség Magyarországon! — lelkesedett Fatojás bizalmaskodva, de a törzs úr elhárította a bizalmaskodást, mondván:

— Meghiszem azt, hogy van csendőrség! De most már ajánlja magát Fatojás úr is...

— Triebwasser vagyok! Pádon!

— Triebwasser úr is, mert schwungban vagyok, és... ha el nem hordja magát, hát...

— Khérem! Volt szerencsém!

Akkor délben a Gólyaszállás tanyán sírva-ríva járt a két asszony:

— A nagyságos úr agyonverette az urainkat!

A zsidó jókedvvel mesélte Fatojásné önnagyságának az esetet:

— Te jó Isten! Micsoda buta alakok ezek a gójok! És nagyokat kacagtak...

De nem volt kisebb a vígasság a kerülő és a juhász lakásában sem. A két jómadár, aki egyébként mind a kettő semmirevaló dologkerülő volt, — más ki áll cse-lédnek Fatojás és társaihoz —, két hétig feküdt az ágy-ban. Eltűrték, hogy kikezdzék őket a legyek, de fel nem keltek.

A törzs úr azonban úgy intézte, hogy a dolog későbbben mégis csak kitudódott. Fatojás nagyságos úr szemrehányást is tett érte neki.

— Hát ezt azután igazán nem vártam volna el a törzs úrtól!

De a törzs úr nem vette szívére a dolgot:

— Mit gondol az úr, kommenciós hóhérja vagyok én az úrnak, vagy mit is gondolt maga?

Nincs róla feljegyzés, hogy a Fatojás nagyságos úr mit is felelt erre. Ha lett volna, bizonyára azt is ide-

írtam volna. Valamint arról sem tud senki, hogy Fatojás valamikor ezután panaszra ment volna derék alkalmazottai ellen.

II.

Szőke számár története.

Telefonálnak az őrsre:

— A J... nagyságos úrék számárát — Szőkét — az éjjel ellopták az istállóból. Az öreg nagyságos asszony óriási bánatban van. Lenne szíves valaki az őrsről az ügyben átfáradni! Köszönöm!

Boda törzsőrmester úr, aki egyik fiatalabb bajtársával éppen helyi ügyeletre volt eligazítva, letette a telefonkagylót és jelentette az őrsparancsnoknak a csudálatos esetet. Mert sok mindent megér egy csendőr, de még ilyen panaszt nem vettek fel a nyírdengelegi őrsön, másutt se sokat.

— Ilyet nem hallott még a nagyanyám nagyanyja sem! — mondta a tiszthelyettes úr. — Mindamellett ez is megeshetik, mert nagy a világ. Éppen ezért menjenek egyenesen oda, mert itt valami más huncutság is ki fog sülni.

A helyszínen azután egy-kettőre kisült, hogy a számarat a bérlő, Fatojás zsidó tartozik kosztolni. Mint az öreg nagyságos asszony kedvencének, a parádéslovak istállójában egy hely és koszt volt neki szerződésileg kikötve. A helyet meg is kapta hiánytalanul, a kosztot annál ritkábban. Fatojás nagyságos úr tisztában volt vele, hogy Szőke úgysem tudja beárulni, mert nem jár ki a kosztja, így azután nem is adott neki enni, gondolta, ha benyújtja a patkót: annál jobbi! Ezt nagyon hamar kipuhatolta Boda törzs úr, s következtetett:

— Akármilyen számár is a számár, ha nem adnak neki enni, csak éhes al! Ha pedig éhes, enni ment al! Ha pedig jóllakott, majd haza jön al — Ezt azonban

nem mondhatta el így őszintén az öreg nagyságos asszonynak, mert még azt gondolná, hogy nem akarnak az ügyben nyomozni. A törzs úr tehát példákat sorolt fel az öreg nagyságos asszony előtt az emberi elvetemültségről, azután pedig megígérte, hogy a számarat, éppen azért, mert a nagyságos asszonyé, előkeríti, még akkor is, ha térdig kopik el a lába, annyit kell utána járni. Ezután pedig elkészöntek és folytatták a szolgálatukat, anélkül, hogy a számárról egész napon át csak egy szó is esett volna.

Estefelé azonban a törzs úr a kastély felé portyázgatott, abban a szent hitben, hogy a számár, ha jólakott, haza fog térni éjszakára. És csakugyan, alkonyat tájban Szőke, miután egész nap a Fatojás cukor-répájában garázdálkodott, olyan hassal, mint egy hordó, csendesen lépkedett hazafelé, a pofáján szinte látszott a jól végzett munka utáni meglegedettség. A törzs úr pedig a kastély előtt egy surbunkó gyerekekkel megmarkoltatta Szőke fülét és szépen bevezettette az udvarba, ahol azonnal felharsant a léhűtők örömkialtása:

— Megvan a Szőke! Hozzák a Szőkét, nagyságos asszony! — Szőkét bevezették az istállóba, a törzs urékat pedig a szobába kérette az öreg nagyságos asszony, abban a hiszemben, hogy majd valami hihetetlen leleményességgel végrehajtott nyomozásról fog hallani. Az inas börszékre ültette őket, s míg vártak a nagyságos asszonyra, széjjelnéztek a szobában. Bizony szép szoba volt az. A falakon aranyos keretben nagybajuszú, kardos embereket ábrázoló képek voltak, akiknek leg többjét nyilvánvalóan elfuserálta a festő, de voltak azután más képek is, amelyek olyan szép fiatal nőket ábrázoltak, amelyeken alig volt valami kis ruha, s akik barátságosan mosolyogtak a törzs uréokra. Voltak továbbá állványokon kis szobrok, ágaskodó lovak, meztelen férfiakról és nőkről.

— Gyalázat, de remek! — nyilatkozott a törzs úr. — Mindamellett vigyázzon, — fordult a járőrtársához,

— nehogy hozzáérjen valamihez, mert ez a sok rojt beleakad a gombjába, azután lerántja vele ezt a sok kacatot, amitől az Isten őrizzen!

De nem történt semmi baj, mert bejött a nagyságos asszony. Csalódott azonban, ha valami érdekesítő dolgot akart hallani. A törzs úr őszintén beszélt:

— Nem járt itt, nagyságos asszonyom, se tolvaj, se rabló, mert ugyan, ha valaki lop, ki lopna el egy szegény szamarat? Hanem ez a disznó Fatojás nem adat enni a szegény számára, az meg szegény nem tudja elpanaszolni, és bizony, ha nem akar éhen megdöglenni, el kell neki szökni, hogy jóllakják. Még jó, hogy eszébe jutott a kötelét megenni, így el tudott szabadulni. Ha ezt meg nem teszi, lehet, ezóta már be is nyujtotta volna a patkót...

Az eset folyományaképpen Fatojást kiperelték a birtokból.

III.

A pápaszem.

Próbaszolgálatos tisztet osztottak be az őrsre, egy sok harctéri kitüntetéses főhadnagyot, aki őrsön töltött minden percét kihasználta, hogy beleélhesse magát a csendőrségi szolgálatba, s nyitva tartotta a szemét, hogy a csendőrségi szolgálat ezer fortélyát ellesse. Ezért szorgalmasan jegyezgetett a magával hozott sok kockástáblájú füzetekbe és hacsak volt rá alkalma, csatlakozott a járőrökhöz.

— Nagyon finom modorú, kedves úriember! — állapította meg Boda törzs úr —, csak azt nem szeretem benne, hogy mindig ír. A sok írásból pedig sohase származik jó.

Pár hét után azonban belátta, hogy nincsen semmi baj, a sok írás úgy látszik mégse volt az őrs ártalmára. Csak még arra kérte a jó Istent a törzs úr, hogyha a főhadnagy úr vele megy szolgálatba, panaszos ne jöjjön.

— Egy tiszt úr előtt mégsem beszélhet össze az ember hetet-havat, oszt mire a magamféle ember megdondolja, hogy mit is mondott, a főhadnagy úr már leírta. Ki tudja, ki olvassa el mindazt! Lehet, hogy még maga a miniszter is.

Nem találtattak azonban a Boda törzs úr fohászai meghallgattatásra, mert lám, alig érkeztek meg Kisdengelegre, a vasúti kiadóbakter, aki a parasztokkal „Főnök úr”-nak szokta magát tituláltatni, útját állotta a járőrnek, s erős panaszt emelt, hogy ellopták a pápaszemét tokostól.

— Nem akarok ártatlan embert bajba keverni, — így a főnök úr —, csak annyit mondok még, hogy mikor a pápaszem elveszett az irodából, csak Tökmag volt ott, mikor pedig Tökmag eltűnt, már nem volt a pápaszem sem. Én nem mondom, hogy ő lopta el, mert még beperelne, — huncut a mai törvény —, de láttam azóta az utcán, hogy pápaszemesen jár, az én saját pápaszemem alól vigyorog az emberre, mikor pedig kértem tőle, elfutott és a nyelvét nyujtogatta rám. Két napja csak úgy írogatok osztán vaktába, magam se tudom mit, hova, dehát írni csak muszáj, amit muszáj. — Hogy hol volt a pápaszem? Itt volt az, kérem, itt az asztal sarkán. Melegedni jött be a gazember és melegedés közben szelelt el vele.

Tökmagot a bakter egykettőre előkerítette, mert a pékműhelyben melegedett, várta, mikor bontja ki a pék a kemence száját, ami be volt tapasztva, mert szombat volt, s abban főtt a zsidóknak a csólent. Még péntek este berakták, azután betapasztották, azóta ráért megfőni. Tökmag azután szombaton délfelé széjelhordta nekik. Ez volt az egyetlen jövedelmi forrása, meg is látszott rajta.

Boda törzsőrmester úrnak tehát akarva, nem akarva, meg kellett szervezni a kikérdezést. Bevonult tehát „e célból” a két bakterrel a községháza tanácstermébe. A tanácsteremben egy rozoga dobkályha

szolgált a fűtést. Valami rozsdás dróttal volt úgy, ahogy összeeszkábálva, s a nyers lától inkább füstöt, mint meleget fejlesztett. Ha a kályhára ránézett az ember, mindég várta, mikor bukik az hasra. A falak mellett körül poros lócák voltak, meg kiszakadt ajtó-sarkokkal egy szüette szekrény, amely arról volt nevezetes, hogy mióta 150 évvel ezelőtt odatették a helyére, azóta senki róla a port le nem törölte. Az ajtójából az üveg régen kitört, — ha ugyan volt benne valamikor —, mindamellett az ajtóján hatalmas cigánylakat védte a szekrényben egymás hegyén-hátán heverő poros iratokat... A tanácsterem falaira még különféle hirdetések voltak vastag drótszegekkel kiszögelve, ezenkívül képek, amelyekre rá volt festve, hogy milyen gyalázatos módon terjesztik a legyek a betegségeket; a képek alatti kis versek pedig a legyek ellen igyekeztek lázítani a jó kisdengelegieket, szem-melláthatólag kevés sikerrel, mert a képeken vastagon volt a légyiszok.

A Boda törzs úr egy szavára a két bakter átalakult bizalmiférliúvá. Le is ültek azonnal és a tekintélynek okáért pipákat húztak elő a zsebeikből, s keserű füsttel percek alatt úgy telefűjták a szobát, hogy szegény főhadnagy úr könnyezett bele. Az asztalra valahonnan papír került, Kiss Pál csendőr, a járőrtárs hegyezte a ceruzát, a törzs úr hihetetlenül komoly ábrázatot vett fel és nagyokat krákogott, Tökmag pedig, aki azonnal megérezte, hogy van itt nagyobb úr is, mint a törzs úr, mosolyogva pislogott a jelenlévőkre. A kikérdezés sehogyan sem akart megindulni. Végre is a főhadnagy úr megúnván a nagy nekigyürközést, jóakarattal biztatta a Boda törzs urat:

— Csak tessék, kérdezze, mintha én itt sem volnék! — A törzs úr pedig a nagy biztatásra felírta a Tökmag személyi adatait, mikor is kislőtt, hogy a becsületes neve Gyerák Jóska, anyja Gyerák Julcsa, apja... Hát azt bizony Gyerák Julcsa is legfeljebb ha hozzá-

vetőlegesen tudná megmondani, 14 éves, görög katolikus, nőtlen, kalona nem volt, gyermekei nincsenek, vagyona nincs, lakása nyáron a bikaistálló, télen a pékműhely, foglalkozása szombaton csólenthordás, egyéb napokon csavargás és alkalmi trógerség a vasútállomáson. — Szünet. A bakterek nekivadulva füstölnek (van miből, sarjúdohányt szívott mind a kettő, ami a mezőn van tárolva, gyanútlan emberek szalmaboglyájában: ott lelje meg a finác, ha finácnak hívják). Tökmag bagót kért a bakterektől, amit azok felháborodva tagadnak meg tőle. A főhadnagy úr ismét bátorítja a törzs urat:

— Csak kérdezze nyugodtan tovább, mintha én itt sem volnék! — Ez volt a főhadnagy úrnak az első esete, amikor a csendőrtiszt tanfolyamon tanultakat a gyakorlatban látta viszont. Eszébe jutott, hogy a bűnügyi lélektan a kikérdezéseknek egy egész hosszú fejezetet szentel, s pontosan meghatározza a kérdések neveit: van egyenes kérdés, elváró kérdés, feltételező kérdés, fogaskérdés, keresztkérdés stb. Várta tehát joggal, hogy az egyenes kérdés után jön a feltételező, stb. Azonban, sajnos, hiába várta, mert a törzs úrnak szörnyű lámpaláza lett, krákogott, hápogott vagy kellett, vagy sem, s csak nagy lelki gyötrődés után jutott szóhoz:

— Ön tulajdonította el jogtalanul a vasúti baktertől a pápaszemet?

— Nem! — tagadott konokul Tökmag.

— Csak tessék, tovább, mintha én itt sem volnék! — A főhadnagy urat már izgatta, mikor jön a fogaskérdés meg a keresztkérdés. A törzs úr tehát nagy krákogás közben tovább érdeklődött:

— Ön tulajdonította el a pápaszemet jogtalanul a vasúti baktertől?

— Nem! — Hangzott a felelet még hétszerte konokabban.

— Csak tessék, kérdezze tovább, mintha én itt sem volnék!

— Ön tulajdonította el a vasúti baktertől a pápaszemet jogtalanul? — kérdezte tehát tovább a törzs úr, de már izzadott.

— Nem!! — volt a hetyke felelet.

— Kérdezne talán más módon valamit tőle? — akart a főhadnagy úr lelket verni a döglődő vallatásba.

— Ön lopta el jogtalanul, eltulajdonítás céljából, vagy izé... Ön tulajdonította el ellopás céljából a baktertől a pápaszemet? — nyögött inkább, mint kérdezett Boda törzs úr, teljesen belezavarodva a jogászi nyelven feltett kérdésre, ami azonban Tökmagot dehogyan is hatotta meg, pedig a főhadnagy úr háta mögé került Kiss csendőr is igyekezett jelekkel rábíni, hogy „mondjon már igent, na, hogy az Isten áldja meg”. Ezt Kiss csendőr jelekkel akarta megértetni Tökmaggal és észre sem vette, hogy a nagy igyekezet közben neki ment a nyavalyás kályhának, éppen akkor, amikor a törzs úr az eddigieknél sokkal hosszabb krákogások és orrfúvások után izzadt homlokkal, felhevült lelkiállapotban újra hozzáfogott a nagy munkának:

— Ön lopta el, vagyis izé... Ön tulajdonította el...

Itt azután vége is szakadt a tudományos kifejezésekkel tarkított kikérdezésnek, mert a dobkályha, amit Kiss csendőr mutogatás közben oldalba döfött, éppen akkor feküdt hasra zörögve, a lábai, amik csak imádsággal voltak alárögzítve, kihullottak alóla, a sok diribdarab cső csörömpölve gurult szanaszéjjel, korommal és füsttel borítva el a teremben lévőket. Az egyik bakter kinyitotta az ajtót, tódult mindenki az udvarra, ahol a másik bakter a zsebkendőjével szolgálatkészen csápolta a kormot lefelé a főhadnagy úr ruhájáról. Inalt volna kifelé Tökmag is, de Kiss csendőr mit sem törődve a korommal és füsttel, megmarkolta a gallérját és a kezeivel a füstben keresőleg hadonászó törzs úr kezébe nyomta, s a fülébe súgta annak:

— Hé! Bűdös csólentzabáló! Hol az a pápaszem?

— Most! — A törzs úr azonban nem az az ember volt, aki megengedte a túlbizalmaskodást az alárendelteknek, leintette hát Kiss csendőrt:

— Kit akar maga tanítani, hallja! Kérdeztem valamit magától? Pucoljon kifelé! Nicsak ni! — Azután lehajolt Tökmaghoz, hogy az orra majdnem összeért a Tökmagéval, s olyan hangon, amelyből senki sem érzett volna ki jóakaratot, sziszegte a foga közt Tökmagnak:

— *Hé! Büdös csólentzabáló! Hol az a pápaszem?*

— Ehen van ni! — szólt Tökmag, aki értelmes fiú volt, s mindég tudta hányadán áll.

— Hát miért nem adtad ide előbb, a kutyák marakodjanak össze a béleden!

— Hogy olyan furcsán beszélt a törzs úr, azt hittem, figurázni tetszik velem!

— Figurázzon veled a pucérfarú majom! Gyerünk!

— S kivezette Tökmagot az udvarra, a főhadnagy úr elé, akiről a baktetek még mindég csápolták a kormot.

— Főhadnagy úr! Alázatosan jelentem, hogy a nyomozás során sikerült eredményt elérni. Tettes beismerésben, bűnjel biztosítva! — S Boda törzs úr dadalmasan nyujtotta előre a koszos pápaszemtokot és kihúzott belőle egy még koszosabb pápaszemet. Ha a főhadnagy úr előtt a pokolbéli sátán megjelent volna tömjénfüstben, a nyakában aranykeresztel, nem lepődött volna meg úgy, mint a törzs úr jelentésén.

— Hm! — mondta végre —, ez bizony hirtelen fordulat volt. Talán valami fogaskérdést tett fel neki?

— Illetőleg nem, hanem „némileg” a lelkére beszéltem és az illető megjavult.

— Tisztára megjavultam! Mindég is meg akartam már javulni! Most azután itt volt az alkalom rá, nem is halasztottam tovább! — Ezt Tökmag mondta, aki a tekergők ösztönénél fogva mindég megérezte, ki nem jár igaz úton és annak igyekezett pártját fogni.

— Hogy az ördög vinné el magát így megjavulva!

— mondta a főhadnagy úr és nem állotta meg, hogy el ne mosolyodjék, mikor Tökmag odaállott a két csendőr elé. Először csinálta, de nem hiába nézte meg jól az ilyen meneteket, tudta, hol a helye, — a két bakter pedig hátul felzárkózott, s nagy pipaszóval, a helyzet megkívánta komolysággal kísérté őket.

Helyszínelni mentek. Eredmény volt. Minden ház előtt bámészkodók állottak, s érezve, hogy itt valami rendkívüli dolog történik, az utca két oldalán a kuvaszok habzó szájjal igyekeztek egymáson túltenni az ugatásban, s a kerítésen belül örülten szaladgálva harapdálták a kerítés léceit. Láthatólag nagyon mérgesek voltak, hogy meglátták Tökmagot, aki mindig belerúgott a kerítésbe, ha a ház előtt elment.

Hogy azután este, mikor a szolgálatnak vége volt, a főhadnagy úr mit írt be a kockástáblájú füzetbe, azt nem tudom elmondani, mert nem mutatta nekem sem.

IV.

A háztűznéző.

Eltávozásra ment Boda törzs úr Nyíregyházáról a falujába, s a vonaton összetalálkozott egyik bajtársával, aki csak most nősült és nagyon boldognak érezte magát. Fehér, paplanos ágyban való alvásról, egészben megsütött, uborkasalátával feltálalt paprikáscsirkéről, s több más effélékről beszélt a törzs úrnak, mint amiket a házasembernek módjában van élvezni, úgyhogy azt teljesen beörjítette a házasság utáni vágyba.

— De mindettől eltekintve, még az írás is azt mondja, hogy nem jó az embernek csak egyedül lenni, oszt ez igaz is. Nősülj meg, komám!

— Hát az igaz, hogy mondja valahol az írás, nekem is úgy rémlik, hogy valahol hallottam vagy olvastam valami ilyesmit, de látod csak, hogy butul az ember, ahogy vénül: ma nem tudnám megmondani, ha karóba húznának sem, hogy a Valló-féle vagy a Pincés-

féle büntetőtörvénykönyvben van-e ez. Csak tudom, hogy valamelyik paragrafus magyarázatánál van.

— Nem az a fő, hogy hol van megírva, hanem az, hogy igaz! Nősülj meg, én mondom!

— Hallod, még az sincs, akit elvonnék! Milyen baj is, hogy nincs elég ismeretsége az embernek. Mert azt mégse lehet csak „úgy” csinálni...

— Nagyon szép menyasszonynak valót tudok kommandálni! Félárva leány, ötvenhold földje van! Éppen neked való!

— Az ötven holdon kívül a többi mind elhiszem. Minden menyasszony gazdag! Láttál te még olyan csendőr-menyasszonyt, aki ne lett volna gazdag; vagy rengeteg pénze, vagy rengeteg földje van mindnek. És láttál azután olyan csendőrnét, aki csakugyan kapott volna is valamit. Mire oda kerül a sor, éppen úgy megveszi a bútort az egyik csendőr, mint a másik! Nem erről van szó tehát, hanem arról, szép-e a leány?

— Gyere, nézd meg!

— Mikor?

— Most!

— Jó!

Leszálltak tehát, hogy el ne áruljam a falut, mondjuk Nagydengelegen. Közben kisült, hogy a kérdéses menyasszonyjelölt szegről-végről unokatestvére a kommandáló törzs úrnak. Rendes házhoz tértek be és Boda törzs urat valóban szép leánynak mutatta be a kommandáló, azután különböző sürgős ügyekre való hivatkozással otthagytá Boda törzs urat. Szépen megismerkedtek. Boda törzs úrnak igen megtetszett a leány, aki maga vezette az apja háztartását, s mire estefelé előkerült az apja is, a leánnyal nagyjában megegyeztek. Este azután a vacsoránál a törzs úr annak rendje és módja szerint „nyilatkozott”. Ez ugyan kissé nehezen ment, mert a leendő após olyan süket volt, mint a föld, és mikor a törzs úr előadta a szíve szándékát, azt felelte, hogy neki is nagyon tetszik a mostani időjárás,

csak egy kis eső kellene. Ezért azután a törzs úr, hogy semmi kétséget ne hagyjon a szándékai felől, megfogta a leány kezét, azután elé állt és jelekkel mutogatott egy darabig, míg meg nem únta, akkor pedig az öreg szeme láttára megcsókolta, az pedig megértette, miről is van valójában szó. Ezután, amint az szokás, vacsora következett, már valami rokonság is összegyűlt, szóval a leánykérés annak rendje és módja szerint megtörtént. Mivel pedig már késő volt, a rokonság úgy határozott, hogy a törzs úr ne menjen éjjelre sehová, hanem a tiszta szobába vetnek neki ágyat. Ez úgy is történt és amint illik, a menyasszony eltűnt és az apósjelölt vezette a törzs urat a hálósobájába.

Csak mikor vetközni kezdett a törzs úr, akkor jutott eszébe, hogy tulajdonképpen nem leánykérőbe készült, hanem valami földcskét akart megnézni a szülőfalujában, ezért számítva, hogy jó sort kell gyalogni, inget sem vett magára, hanem csak a két keze fejére húzott rá egy-egy kaucsuk mancssettát, most pedig vetközni kellene, de mi lesz, ha a leendő após, aki csak beszélt, de a fejébe vette, hogy a lámpát ő fogja eloltani, nem akar kimenni, míg le nem vetkőzik? És mit gondol róla, ha látja, hogy még ing sincs a testén! Hiába mondta neki, hogy: „— Jó ember, eredj a fenébe, levetkezek én magam is!” — az öreg csak mondta a magáét és biztatta, hogy vetközzék, feküdjön le, majd ő eloltja a lámpát. Már egy félórája hallgatta az öreg beszédét, amikor nyujtani kezdte a nyakát, nézett az ablak felé, mintha valamit hallana. Azután kiszólt, hogy azonnal megyek. Az öreg restelte, hogy éppen semmit sem hall, kérdezte tehát, hogy ki dörömbözött az ablakon.

— Utánam jöttek, gyilkosság történt, azonnal menem kell szolgálatba! Ne haragudjanak, de első a kötelesség! Mondja meg Erzsikének, hogy ilyen a csendőrellet!

Igy megmentette a törzs úr a becsületét és nem

mondhatta senki róla, hogy ing nélkül volt leánykérőben. De azért házasság lett ebből, még pedig boldog házasság. A rokonság többször érdeklődött, hogy kit gyilkoltak meg akkor éjjel, mikor olyan sürgősen el kellett mennie a leánykérőből. Ilyenkor a törzs úr a magas politikára hivatkozva mindig elhinodálta a feleletet.

Az asszonykát azonban nem hagyta a kíváncsiság nyugodni és egyre jobban követelődött a törzs úron, hogy nem szeretheti őt, mert nincs benne bizodalma, majd duzzogott és különféle sztrájkokba kezdett, mert azt neki meg kell tudnia. Végre azután, mikor az asszonyka minden tudományát előszedve, szerelmeskedve, hízelkedve vallatta egy egész délután, bevalotta neki, hogy a kérdéses éjjelen Rudolfot (Rudolf trónörökös, akiről azt tartották, hogy él és a nép között bujdosik) ölték meg, mert hét zsák pénzzel előjött Amerikából és királynak akarta magát megtetetni, azután azokat is mindmegölték, akik megölték, nehogy elárulják és a sok holttestet reggelre mind el kellett tüntetni. A gyilkosokat azután egymás legyilkolására fogadták meg és azok egymást pusztították el.

— Mit gondolsz, hol vannak eltemetve?

— Te azt is tudod?

— Bizony tudom! A kerekhegyen vannak elásva mind! Még élükben megásták a lyukakat, hogy abba teszik, akit megölnek. Kiki abba került, amit megásott. Meg is érdemelték! De most már úgy járjon el a szád, hogyha ezt valakinek elbeszéled, a mi életünk sincs biztonságban egy percig sem.

Kár, hogy a szó nem állott sem a törzs úrban, sem a b. nevében. Mert a törzs úr a gyilkosság valódi történetét elbeszélte egy bajtársának, önagysága pedig, ahogy ő tudta, a nagy titkot szintén egyik csendőrnének, akitől azután megtudta a valót. Szegény törzs úrnak, mikor gyanútlanul hazament, a bolonddá tett asszony majd kikaparta a szemét.

EMBEREK A NYÍRI HOMOKON.

Hogy melyik nyíri falut illeti meg az a dicsőség, hogy ez a történet benne játszódott le, nem mondom meg, mert nem akarom, hogy akár Várda, akár Bátor, akár Szalka, akár Bakta megkissebbítve érezze magát, ha kisülne, hogy a másikon történt. De meg másként megtörténhetett és meg is történt ez, ha jól vesszük, mindegyikben, nem is egyszer, csak éppen másokkal. Mert laknak errefelé, Szabolcsban minden faluban olyan emberek, akik „tudnak” kocsmát mérni. Ezek közé tartozik Blau Icíg ténsúr is, más, ismertebb nevén Banka zsidó. Kocsmája a falu végén van, bürökből, bodzából, keserűlapuból környezett homokhalmon. Rozoga épület az, kopott nádfedele be van horpadva, utcára nyíló keshedt ajtaja fölött rozsdás bádogtáblán alig látszó felírás sorolja fel a sok finom italt, amit benn kapni lehet. A bürökligetben, az árokban, ami a kocsmá előtt a határ felé vezető út mellett van, két koldus fekszik tökrészen, tátott szájjal, legyekről borítva. Ezek a pócsi búcsúról a többi megelőzve jöttek el s délelőtt a faluban, házról-házra járva, szent éneket énekeltek a jószívű öregasszonyoknak, a gyalázatos Júdásról.

Borzalmasan nyekegő hangjukkal kétségbe ejtettek mindenkit, akiben csak egy csepp érzék is volt a zene iránt. Mire végigkóringyálták a falut, az átalvető tele volt dirib-darab kenyérrel, szalonnadarabokkal, egy másik átalvető liszttel, egy koszos zacskóban pedig krajcárok zörögtek. Itt tűnik ki, hogy mennyire a helyén van a faluvégén a Banka ténsúr kocsmája! Ha nem itt volna, a szegény koldus cepelhetné vissza a zsákmányt, vagy vihetné a másik faluba, görnyedve, míg kocsmát találna. Míg így egy lépéssel sem kell

tovább emelniök a szükségesnél. Banka ténsúr megbecsüli „szemre” és „átveszi”. A kenyérdarabok a tehén elé kerülnek, a liszt és a szalonna a boltba jön, ellenértékét pedig kiadja Banka ténsúr rögtön, krumpliszeszből készült valódi braziliai rumban, aminek hogy „teteje” van, mutatja a két koldus a keserűlapu között, mintegy élő reklámként tanusítva, hogy Banka ténsúr nál nem ingyen hagyja ott az ember a pénzét!

Kánikula van, a nap embertelenül forrón tűz le a homokos faluvégre. Banka ténsúr a kocsmá ajtóban áll, ingujjra vetkőzve, szájában hosszúszárú selmeci pipával. Megelégedve legelteti a szemét a két kolduson, akik nagyokat rúgnak kinyukban, mert ahol fekszenek, ott előbb kocsmázó kupecsek disznókat pihentettek és az azokból lemaradt éhes bolhák serege megrohanta őket. Ezt azonban Banka ténsúr nem tudta s a koldusok feszegetését annak tulajdonította, hogy a valódi braziliai rumba most kivételesen nem csudafamagot, hanem sülyfüvet áztatott s úgy vélte, hogy annak mutatkozik az eléggé nem értékelhető hatása: alig valami szesz s cudarabb kedv, mintha fele szesz lett volna a braziliai rumnak, két-három deci után (kb. ennyinek az ára gyűl össze egy koldusnál egy faluban) pedig úgy levágja a lábáról a „kunsaftot”, — különben ezt már láttuk. — Mire Banka ténsúr észreveszi, hogy a rugdosásnak más oka is van, már maga is nyakig van bolhával, ennek-okaért szakértelemmel hozzáfog két kézzel vakarózni.

Ne higgye azonban senki, hogy a Banka ténsúr pusztán csak azért süttette magát a nappal, hogy a valódi braziliai rumja hatását figyelje, vagy hogy kiegészítse a bolhaállományát. A valódi ok az volt, hogy megsejtette, hogy Gyerák, a falu egyik ágrólszakadtja a közeli szőlőben nyaraló nyugalmazott táblabírónál fát vágott már másfél napja és most végezhetett, mert se fűrészsvisitás, se baltacsapás már nem hallatszik. Ezenkívül tegnap volt vége a pócsi búcsúnak és a koldusok, akik egymásután kétszer soha le

nem isszák magukat egy faluban, most már kijózanodtak és szállingóznak hazafelé. Ezeket leste a ténsúr, hogy egy kis forgalmat csináljon a kocsmájában. És csakugyan, mire az utolsó bolha is felmászott a lábaszárán, jött Gyerák a tulsó oldalon, hóna alatt fűrész, vállán balta, a zsebében három aranyértékű pengő. Banka levette a kalapját, meghajtotta magát és nagyot köszönt neki:

— Jó napot, Gyerák gazda! Nagyon meleg van! Csurog a víz az emberről!

— Meleg a, meleg — ismerte el Gyerák —, dehát most van az ideje!

— Ebben tökéletesen igaza van kendnek! Ezt jól mondja kend! — hagyta rá a ténsúr. — De nem is olyan rossz idő ez, ha az ember a jó hűvösön ülve — itt a ténsúr a pipaszárja végével hátradöfött a kocsmajtó felé —, jó hideg borocskát iszogat! — Miután így felébresztette az ördögöt Gyerákban, folytatta: — Nagyon finom kis borocskám van. Azt mondanám kendnek, hogy jöjjön, kóstolja meg, csak éppen azért nem teszem, mert tudom, hogy az asszonytól úgyse mer kend inni, veszedelmet meg nem akarok senki közt csinálni!

Gyerák bekapta a horgot és megindult a kocsmá felé.

— Nana — mondta Bankának —, hogy merek, vagy nem merek, az már nem a Banka úr...

— Blau úr! Ez a becsületes nevem! — vágott közbe Banka sértődötten.

— Az már nem a Blau úr dolga! Azt csak bízsa rám... Banka úr! — fejezte be Gyerák.

— Engedelmet kérek — mentegetődzött a ténsúr —, a viláért sem akartam kendet megsérteni. Ha kendnek úgy tetszik, csak parancsoljon kend befáradni. Én mindenkinek szolgálatjára állok. Ojjé! Hát miért vagyok én kocsmáros? Három deci bort? Már itt is van!

Pedig ez kell a munkáembernek.

Gyerák nagyokat nyakalva itta a cudar lőrét, amit a zsidó egy piszkos pohárban eléje tett. El sem vette a poharat a szájától, míg le nem szaladt a torkán a három deci. Míg nyeldekelt, az ádámcsutkája fürgén ugrált le s fel, a mellétől az álláig.

— Még egyet! — parancsolta büszkén. — Banka töltött és beszélt:

— Igyon is, János, jól teszi kend, ha iszik! Kend kereste azt meg! Jól mondom?

Gyerák ivott. Jól nem esett neki, mert a moslékot, amelyet Banka itatott vele, éppen olyan jogtalanul címezte Banka bornak, mint Gyerákot gazdának. A legyalázatosabb vinkó volt az, amit valaha a Nyíren szűrték. Mikor a második poharat beszenvedte, a hátán végigszaladt a hideg, a gyomrába beállott a görcs, a fején a hajszálak kiegyenesedtek, mint a gerebenfogak.

— Elsőrendű, mi? Prima, mi? — fűzte a társalgást Banka, miközben töltött és a bolhákat rázogatta magából kifelé, mert gyalázatosan kezdtek viselkedni. — Bor ez magáért! Persze, aki szokatlan az erős italhoz, az nehezen bírja, különösen gyengébb természetű emberek. *Pedig ez kell a munkáembernek*, ebben van az erő. És aki dolgozik, az meg is kívánja, meg is érdemli! Igyon, János! Esze van érte, ha iszik! Ki kereste azt? Kend! Ki fáradt azért? Kend! Ki érdemli azt meg? Kend! Kinek mi köze ahhoz, ha kend iszik? Kárál az asszony? Ki az úr a háznál, ki parancsol? Kend! Igyon kend!

Gyerák ivott. A harmadik pohár után gondolta, hogy már jó kedvének kellene lenni és lett. Nem az alkoholtól, hanem önbeörjítés alapján. Az önbeörjítés adja meg a magyarázatát, hogy vannak emberek, akik olyan folyadékok elfogyasztása után, amiben a legfortélyosabb német a legfurfangosabb eljárással sem tudna kimutatni egy csepp alkoholt sem, részegeknek vélik magukat és úgy viselkednek, mint a részegek. Lehet, hogy ebben van némi szerepe a sülyfűnek és a csudafamagnak is, de lehet, hogy a pokolbéli ital okozta

kín kényszeríti örjöngésre az áldozatokat. Mindegy. Gyerák részeg volt.

Közben új vendégek jöttek. Jóni, a nagyétű korcs cigány, aki együttőhelyben megeszik egy félvéka sült krumplit, vagy ünnepnapokon, ha csudálatos véletlen folytán pénze van, egy pacalnak elkészített marhabendőt egy rozskenyérrel s akin úgy lóg a rongy, mint a jó lovon a sallang. Továbbá Justyán, aki az előbbi étvágyban ugyan nem, de rongyosságban felül tudja múlni. Azután a pócsi búcsúról szállingózó koldusok, nevezetesen egy lábatlan koldus, akit egy bivalyerős naplopó talicskán tolt az ajtóig, ott kiemelte és bevitte a kocsmába. A koldus melle érmekkel volt tele, szeretett eldicsekedni vele, hogy az Isonzónál szerezte őket, ahol a két lába is ottmaradt. Ez határozottan szebb történet volt, mint a valóság, mert bizony a valóság az volt, hogy az atyafit annakidején akkor érték tetten a vonatban, mikor két ökör árát mozgósította meg egy öreg paraszt zsebéből s menekülés közben olyan szerencsétlenül ugrott ki a vonatból, hogy a kerekek töben vágták le mindkét lábát, dehát arról e díszes gyülekezésben nem tudott senki. Szidta is a nem éppen gyöngéd „trógerjét”, hogy egy hőst, aki a hazáért vérzett és aki neki kenyéradója is, olyan vigyázatlanul lők a padlóra, de az nem sokat adott rá. Jött azután Raffa Kalderár, egy oláh cigány, kinek térdig hiányzott a fél lába, azaz úgy látszott, mintha hiányzott volna s a megmaradt csonk undok sebekkel volt borítva. Természetesen ennek is a harctéren lötték el a lábát, amit bizonyít a katonasapkája s a mellén lévő érem, ami ugyan a régi jó időkben négykrajcáros volt, de lyukat fúrtak rá és szalagra fűzték, így egészen maradhatós vitézségi érem lett belőle. Raffa Jóska ugyan soha nem volt felé se a harctérnek s az előtt lába is megvan most is, csak a búcsú tartamára lett lábafejénél fogva laposkötéllel a farára kötve, a térdén lévő undok seb szintén a búcsúra készült, olyanformán, hogy a térdén a bőrt ele-

venre vakarta, azután rézkrajcárokat kötött rá, ettől borította el az utálatos var. Ha majd hazamegy, bekeni vastagon frissen oltott mésszel és harmadnapra híre se lesz a sebeknek. Hja, kérem, minden szakmának megvan a maga fortélyja. Jött azután még egy vak ember, aki csudálatosképpen csak a pócsi búcsúk és nyíri vásárok idejére szokott megvakulni. Ezenkívül egy féllábú asszony mankóval, meg egy másik vak ember koldúsvezetővel. Az asszony ugyan az előző napokon még egész rendesen járt-kelt és tűzkövet kínált boldognak, boldogtalannak a debreceni zsibvásáron s a vak is annyira vak, hogy mikor Banka nem egészen színig töltve tette elé a nadályragasztóban a már említett valódi brazíliai rumot, káromkodva jelentette ki, hogy fel kellene akasztani minden csaló zsidót.

Közben beesteledett, a falu elcsendesedett, a tyúkok elültek, az emberek lefeküdtek s az égen ragyogtak a csillagok, éppen úgy, mint máskor. A kocsmában pedig ivott mindenki nyakhajlásig.

— Bort ide, Banka! — rendelkezett Gyerák, aki meg akarta mutatni, hogy pénz dolgában nem alábbvalóbb ember, mint a koldusok. — Banka gyorsan számvetést csinált a fejében: Másfél favágó napszám, az három pengő! Eddig mehetünk és nem tovább! Miután a számadás a Gyerák vagyonát még cselekvőnek tüntette fel, bort hozott, Jóni és Justyán pedig nyelték, mint a nyíri homok az esőt. Némi krárogás után, abban a szent hitben, hogy jó kedvük van, hozzáfogtak bögni. Jóni vitte a prímet:

Száraz fából kapanyél:

Szép az asszony, ha kövér!

Ha nem kövér, nincsen hája!

Hej! Haj! Igyunk rája!

A nótának azonnal hatása lett. Mindenki zajongott, ordított, a lábatlan koldus az asztalt verte az öklével, a környékbeli házörző kuvaszok pedig kísér-

tetiesen vonítani kezdtek. A lábatlant elérte az öröngés:

— Banka! Te komisz zsidó! Egy kenyeret, egy oldal szalonnát, egy liter rumot az asztalra! Verjétek szét a mankót a hátán, ha nem siet! — Banka mindent hozott. Jóni áhítattal tömte magába a keletlen kenyeret és avas szalonnát. — Újabb dal következett:

*Veres róka a kenderbe,
Veres asszony gyolcspendelybe
A csípőjét megriszálja!
Hej! Haj! Igyunk rája!*

Most a sánta asszony kezdte rá vékonyan, a keserűlapu közt kijózanodott és a mulatók közé telepedett két koldus bivalybasszus kísérete mellett:

*Boldog, kinek nincsen keze,
Nincsen lába, nincsen szeme!
Pénz pottyán kalapjába:
Mégfúlhat a pálinkába!*

Közben a lábatlan koldus simogatta a sánta asszonyt, míg a vak meg nem látta, ki is mankót ragadva, a hátára húzott, azután megbökte a mankóval, hogy begurult az asztal alá s akárhogy káromkodott, jajgatott, nem nézett rá a kutya sem, ezért hozzáfogott horkolni.

Az általános jókedv közepette Gyerák újból bort kért. Banka hozta is, de előbb a markát tartotta s látva, hogy Gyerák fizetni nem tud, úgy tett, mintha meggondolta volna magát és felcsapott a Gyerák jó szellemének:

— Mondok én kendnek valamit! Elég lesz kendnek a kocsmázásból mára. Úgy tudom, sok aprós családja van kendnek otthon, gondoljon kend azokra is! Jól mondom, Jóni? Menjen csak kend haza a családjához. Gondolja meg kend, mit szólna kendnek a felesége, ha még ennél is később menne haza és egy fillér nélkül állítana be a családjához!

— Annyit mondok, zsidó, ne játsz velem! — dühöngött Gyerák, mikor látta, hogy bort már nem kap, de Banka a kármentőbe zárkózott előre és onnan osztogatta a jó tanácsokat:

— Ne számárkodjon kend, János, hanem menjen Isten hírével, sok aprós családja van kendnek, akik várják otthon! Nem szégyelli kend magát! Azok otthon éheznek, kend meg itt duhajkodik! Annyit mondok, takarodjon kend, mert baktart hivatok, oszt ki is rúgatom kendet, még a kalapját is elvétetem, ha itt nekem kárt teszen!

Gyerák berúgta a kármentő ajtaját s Bankát megragadva, kilódította a kármentőből s míg az segítségért kiabált, olyat rúgott rajta, hogy az utcára perdült. A közönség tapsolt, éljenzett, ordítozott. Ezen Gyerák fellelkesedve, Banka után vetette magát s esküdözött, hogy felrepíti. Banka menekült és ordított, különösen mikor Gyerák kéz alá vette. Az álmukból felriasztott emberek ijedten dugdosták borzas fejüket kifelé a környékbéli házak ablakain. Valakinek eszébe jutott, hogy a faluban csendöröket látott, ezért egy szolgafiút jelentést tenni küldtek a község házára. A fiú az egyik sarkon már szembetalálkozott a zajra arrafelé igyekvő csendörökkel, akiknek azonnal jelentést is tett:

— Izé megízélte izét az izé kapujában, osztán még izé odaszaladt, addig izé elszaladt! — A csendörök szokva vannak az ilyen értelmes jelentésekhez s tudják, mit jelent. Megkérdezték tehát:

— Kit ütnek?
— Bankát!
— Hol?
— Mielőttünk!
— Mivel ütik?

— A jó ég tudja, csak nagyon ordít. Lehet, hogy rugdossa valaki, mert nyög is nagyokat.

Mikor a két verekedő meglátta a csendöröket, fel-

ugrottak a homokból és álltak, mint két ártatlan bárány.

— Mit csinálnak itt maguk?

— Birkóztunk, kéremalásan, kedves örmester úr! Jó estét kívánok! Szórakozásból birkóztunk természetesen! Jól mondom, Gyerák? Jó kedvünk volt, hát meg birkóztunk! Tudtommal ezt Magyarországon nem tiltják a törvények! Verekedésről szó sem lehet! Nálam ilyesmi elő nem fordulhat, mert nálam csak jobb emberek járnak! Jól mondom, Gyerák? Tessenek megnézni, kik vannak énnálam: csupa békességszerető ember mind! Teremtőm! Ugyan tessenek megmondani már, hány óra lehet? Tetszenek látni, a nagy játékban nem megfeledkeztem róla, hogy már kilenc felé jár az idő! Na, ilyen sem történt meg még velem! A szegény megboldogult táti...

— Elég! — mondta az örmester. — A kocsmában a gégekben maradt a nóta vége és csend lett, mint mikor a békák észreveszik a golyát. A tróger a lábatlant talicskára rakta, párolgott volna ki erre, ki arra. Késő volt.

És lőn, hogy a vakok láttak, a sánták jártak és a hónuk alatt vitték a mankót a községházára, a lábatlant pedig a tróger tolta szuszogva, a talicskában. Banka kétségbesetten próbálta menteni, amit még lehetett:

— Nálam csak jobb emberek járnak, jól mondom, Jóni? Verekedés? Záróra-túlhágás? Nálam? Az ki van zárva! Ausgeschlossen! Jól mondom, Gyerák?...

A pócsi nagybúcsúnak hát ilyen vége lett. És így él a nyíri homokon sok-sok ember...

TUDÓS EMBEREKRŐL.

Azt mondják, de igaz is az: egyik idő ellensége a másiknak. Mert másképpen hogy is lehetne azt megérteni, hogy én, aki olyan nagy tisztelője és bámulója voltam az Opre Karácsony meg a Lupuj Gyuri bátyánk tudományának, olyan mesterségre adjam a fejemet, amely mesterség az ő nagy tudásukat nemcsak hogy nem becsüli semmire, hanem annak egyenesen ellensége és nem átalja azt kuruzslásnak nevezni. Mi több: kötelességei közé tartozik a valahol esetleg még előtalálható ilyen nagytudományú férfiakat és nőket bíróságra, hova nem, feljelentgetni. — Hej! nem hitte volna ezt valamikor se Opre Karácsony, se Lupuj Gyuri! (Valljuk meg: jó magam sem. Ezért mondom én: egyik idő ellensége a másiknak.

Mert nagytudományú ember volt Opre Karácsony is, Lupuj Gyuri is annakidején. Mind a kettő román származású volt, ennél fogva született pásztoemberek. Egyik csordás, a másik gulyás volt a mi falunkban, amikor én mint gyermek csudájukra jártam. Ezt könnyen megtehettem, mert mind a kettőnek voltak hozzám hasonló gyermekei, így semmi akadálya nem volt, hogy mennél több időt tölthessek körülöttük. Meg kell adni, értette mind a kettő a maga dolgát, tudták a beteg állatokat mindenféleképpen gyógyíttatni, füvekkel, babonázással, ráolvasással, vagyis ha az igazat akarjuk megmondani, olyan mellékkereseteket üztek ők közmegelegedésre, amelyek mindegyikének örök ellensége a kihágási büntetőtörvénykönyv 79. paragrafusa. Szolgáljon mentségükre, hogy azt akkoriban egy jó csordástól vagy gulyástól megkövetelték, amiből nem következik még az, hogy ma csakúgy meg ne

követelnék. Következik azonban az, hogy a maguk szakmáját kitűnően értették.

Én a kettő közül Opre Karácsony bácsit szerettem jobban, mert Lupuj Gyuri nagyon fenn hordta az orrát és magamformájú gyermekekkel szóba sem állott. De Karácsony bácsi szerette a gyermekeket, mert jó magának is sok volt és szívesen el-elmesélgetett téli estéken a tűzhely mellett pipázgatva a gyermekeknek. Ötöle tudtam meg, hogy kell pontosan tizenháromféle fából, tizenhárom nap alatt elkészíteni a Lucaszéket, hogy kell azon a templomban ülni, hogy a falu boszorkányait megismerhessem, akiknek olyan nagy sarva van — persze ezt az avatatlanok nem láthatják —, hogy mikor jön kifelé a templomajtón, éppen úgy félrefordítja a fejét, mint az albíró nagyszarvú ökre, mikor az ólból jön ki. Azután, hogy viszik el az embert a boszorkányok, ha már megismerte őket, és nem tudja befogni a száját, erre példa a Hollósi Sándor esete, akit mikor este ment haza, felkaptak a boszorkányok és a Darvasréten tettek le, ott táncoltatták egész éjjel, közben békákat és lótrágyát nyelettek vele sütemény helyett. Na meg a garboncás hogy rontja meg a határt, ha nem ismerik fel kellő időben és nem adnak neki tejet, jön olyan jégverés, hogy semmi sem marad a határból. Mert a garboncás kormányozza az időjárást. Karácsony bácsi látta, mikor a réten felült a leterített köpenyegjére és szállt, szállt felfelé, Várad irányába, húzta maga után a setét jégfellegeket, amik nyilván elverték volna a mi falunk határát, ha ő meg nem kínálja és jól nem tartja tejjel a garboncást. Így azután a csuhaji határt verte tönkre, ahol a buta románok megharagították, mert nem ismerték fel, mint Karácsony bácsi. Azután a gyertyás, aki sötét estéken az eltévedt embereknek lámpafény alakjában jelenik meg és egész éjjel vezetgeti őket, hogy reggelre Isten csudája, ha még járnak bírnak. A „lidirc” pedig szintén gyertyafénnyel a mocsárba csalja be az eltévedt embert. A boszorkány,

aki vagy vén asszony, vagy vén ember, leginkább a jól tejelő tehenek tejét lopja el, de meg is tudnak rontani valakit. Van olyan, akit éjjelenként megnyomnak, ráülnek a hasára az embernek, különösen ha este töltött káposztával jólakik és reggelig nyomják a hasát, hogy a fene majd megeszi azt, akit nyomnak, mert csak nyög, de megfordulni nem tud. De van olyan is, akit éjjelenként megnyírnak, mint az Erdei Gyurka fiát szokták a Kecskéhaton. Hát még ahogy hozzácsinálnak valakit valakihez. Akinek a boszorkány felszedi a nyomát és betapasztja a tűzhelybe, ha begyujtanak, annak a legénynek oda kell menni, ha szereti, ha nem azt a lányt, aki felszedette a nyomát, és ne adj Isten, hogy megszabadulhasson tőle! Hát még akinek a kapcáját ellopják és azt főzik! Úgy szalad oda, ahol főzik a kapcáját, mint az éhes disznó a csürhéről a vályura! Ezért a legénynek a mai világban (már ezt úgy kell érteni, hogy az akkori világban, amikor ezt Karácsony bácsi elbeszélte) nagyon kell vigyázni, hogy az elhasznált kapcáját nehogy a gyűrűs zsidónak való rongy közé tegye, ahonnan könnyen ellophatják és megfőzhetik. Ezenkívül boszorkányok vagy olyan lányok, menyecskék lakása közelében, akikről gondolja, hogy szemet vethetnek rá és ez a legénynek nem tetszene, nagyon vigyázzon a legény, nehogy olyan puha agyagba lépjen, amit fel lehet szedni...

Szerettem hallgatni, mikor Karácsony bácsi, fiait, a jövő pásztorait oktatta az állatbetegségek gyógykezelésére. Ha a koca farába féreg esett, azt ki kell belőle olvasni. Ha a tehén kérője eláll, olyan szalmát kell vele megetetni, amivel új csizma volt kitömve. Ha az ökör vért vizel, gombostűt kell állítani a vizeletébe. Beteg disznó fülébe sülyfüvet kell húzni. Ha a lónak egere van, száraz kutyatrágyát kell vele megetetni. A lóban a kehet egy cseréppipa csudafamaggal lehet elállítani, ez se több, se kevesebb ne legyen. Ha több: megdöglik a ló. Ha kevesebb, nem áll el a keh. Szem-

verés ellen szemet kell oltani. Tüniillik, ha a kiscsikót, kisborjút, kismalacokat, kiscsirkét, kislibát stb. valaki nagyon megnézte; de ez az eljárás, ha a kisgyermeket nézte meg nagyon valaki, akkor is. Rühes lovat dohányfőzettel kell lemosni. Minden állatbetegségnél jó a kígyóssóslé, amit az állat száján kell beönteni. Előállításának módja: Szentgyörgy nap előtt fogott kígyót bele kell tenni egy olyan dézsa vízbe, amiben pontosan három veder víz és három öszzemarék só van. Mikor a só feloldódik a kígyó bőrét marja, az pedig örülten úszik a veszett lében körül-körül, míg meg nem döglök. Ha naplementre a kígyó beledöglök a lébe, a lé sikerült, azonnal is lehet használni. — Sokféle módja van a tehén tejére való vigyázásnak is, mert sok a boszorkány, akik megrontják a teheneket és a tejét elveszik, úgy, hogy a tejét a boszorkány tehene adja le, de ha a boszorkánynak tehene nincs, akkor az ágost feji meg és az is leadja a tejet neki. Ezért az ólajtón vízkeresztkor odameszelt kereszt legyen, reformátusnál, katolikusnál egyformán. Semmiféle istállószerzámot soha kölcsönadni nem szabad. Naplemente után a háztól tejet kiadni nem szabad. Bárki, bármikor is vigyen ki tejet a házból, abba egy csipetke sót mindig bele kell tenni.

Tudni kell, hogy karácsonykor, mikor az emberek éjféli misére mennek, pont éjféltkor, az állatok az istállóban beszélgetni kezdenek. Aki a jövőre kíváncsi, sok mindent megtudhat, mert különösen az ökrök erről beszélnek. Ilyen beszélgetésből tudta meg egy gazdag román, hogy meghal másnap és meghalt.

Ezek csak azok a tudományok, amelyeket én is tudok és még nem is mind, amit tudok, csak mutatóba írom le, hogy lássa mindenki, hogyha nem is jártam olyan magas iskolákat, én sem töltöttem el a fiatal-ságomat potyára, s büszkén mondhatom, hogy tudok egyetmást, olyasmit, amit más sokért nem adná, ha

tudhatná. És hogy nem lettem tudós emberre, annak csak két oka volt.

Az egyik az, hogy bármennyire is lestem, sohasem sikerült elcsípnem olyan kígyót, „akinek” a torkában félig lenyelt béka van, hogy elválaszthattam volna őket, így a kezem „nem hasznos a jószágnak”. Mert ahhoz, hogy valaki állatokat gyógyíthasson, „hasznos kéz” kell. A kéz pedig nem hasznos addig, míg a gazdája békát nyelő kígyót nem választ el egymástól. Ezt a réten kell kilesni, nyáron, amikor a béka nagyon visítózik. Tudniillik mikor a béka az egész napi vidám sütkérezés után estefelé hozzáfog kuruttyolni, a jó meleg vízzel telt árok partján, ezt a kígyó kilesi, a háta mellé csúszik a fű közt és a fejével a hátára üt a békának, „aki” erre megijed és hosszú ívben ugrik fejest a vízbe, vagyis hogy inkább csak ugrana, mert mikor felugrik, a kígyó elkapja a két hátsó lábát és kezdi nyelni lefelé, azonmód elevenen. Azért kell, hogy előbb a békát felugrassza, mert mikor ül, széjjel van terpeszkedve és így nem tudná mind a két hátulsó lábát bekapni, de mikor a bolond ugorja a fejest, mindkét hátsó lábát egymásmellé teszi, éppen úgy, ahogy az a kígyónak jól jön ki. Mármint a kígyó a két lábat hogy lenyelte, elkezdi harapdálni a békát, hogy nyujtózzék. A marha béka nyujtózik is, persze vesztére, mert amennyit nyujtózik, annyit a kígyó azonnal lenyel belőle és így megyen ez egészen addig, amíg a béka úrtit be nem költözteti a bendőjébe. Most, ha valaki meghallja a béka visítózását, — mert veszettül visítózik az egész művelet alatt —, és aki tudja, mi ilyenkor a teendő, az csak odamegyen, balkézével keresztet vet — reformátusokra is kötelező —, egyik kezével megfogja a kígyó farkát, a másikkal a békát, a kígyót lerántja a békáról, vagy a békát kirántja a kígyóból — ez már teljesen mindegy —, egyiket erre, a másikat arra elhajítja, azután anélkül, hogy a kígyót agyon-

verné, szépen elsétál. Ettől kezdve gyógyíthat, hasznos a keze.

A másik ok pedig az volt, hogy szegény jó anyám sohasem nézte valami jó szemmel, ha Karácsony bácsi tanítgatott valamire. Ha hazamentem és eldicsekedtem vele, hogy mit tanultam és mit tudok, ahelyett, hogy örült volna neki, hogy a gyermeke okosodik, végigvágott egy-kettőt rajtam egy vesszővel és cudarul szidalmazta Karácsony bácsit:

— Hogy a fészkes azt a vén részeges latrot! Hát nem tisztára megbolondítja már ezt a gyermeket! — Tel Ha még egyszer megtudom, hogy ott voltál, a lábadat töröm el! — És csakugyan, ilyenkor nem is mentem ... másnapig ...

Voltak azután a faluban még több más hitetlenkedők is, akik kutyába se akarták venni a Karácsony bácsi tudományát. Különösen a két pap, meg a tanítók költöttek volna rá kígyót-békát szegény fejére. Azt állították róla, hogy csak csalja, bolondítja a népet, a valóságban nem is tud semmit. Erre élő példa a Képes János rektor uram esete, akinek a tehenének olyan galád szokása volt, hogy mikor lefeküdt, mindig ráfeküdt a farkára és azt belenyomkodta a ganéjába, mikor azután reggel a szolgáló fejte, a ganéjos farkával mindig belecsapkodott a szolgáló arcába, meg a rocskába. Elhívták Karácsony bácsit, hogy tegyen róla. Az azt javasolta, hogy a szolgáló egy madzaggal kösse ki a farkát. A tehén azonban, mikor a farkát ki akarta kötni, behúzta a lába közé, mikor pedig a szolgáló a bojtjánál fogva húzta kifelé, olyat rúgott a szolgálón, hogy a rocskával, fejőszékkal egyetemben kirepült az istállóból. A nagy visítózásra a rektor uram vette kezébe a dolgot; azonmód, ahogy az ágyból felkelt, az istállóba ment és a ruhaszáritó kötéllel hurkot vetett a tehén farkára, a kötél végét pedig, hogy a balkezővel a rocskát is foghassa, rácsavarta a balkezőre, azután alá ült a tehén-

nek, elkezdte fejni, közben a szolgálót, kétbalkező, málészájú, élhetetlen fruskának nevezte.

— Ide nézz! Nem tudtad volna ezt te is így megcsinálni! Engem költesz fel ilyen semmiségért!

Ekkor a tehén megint csápolni akart a farkával, de mert meg volt kötve, valami balsejtelmek környékezték meg (nem hiába marha volt), elbődült, a kötelet elszakította és alól ki az istállóból, a rektor uram pedig — ugyan mit is tehetett volna mást —, utána, ha nem akarta, hogy a földön szánkáztassa maga után a tehén. Így vágtaztak kettesben az utcán, mert a rektornak nem volt ideje, hogy a kezéről a kötelet lecsavarja. Az épületes látvány nagyon kedvére volt a parasztoknak, valamelyik meg is kérdezte:

— Hova, hova rektor uram!

— Azt csak a jó Isten tudja, meg a riska! — mondta a szegény rektor, aki a csuda tudja, hova el nem fut, ha a tehén ellős nem lett volna és bírta volna a futást.

— Na persze, nem is lehet rajta csodálkozni, ha ez azután haragudott Karácsony bácsira. Ezért azután, ha a papok, tanítók, kántor, rektor, jegyző stb. ellene is voltak Karácsony bácsinak, a falusiak csak ráhagyták, hogy: „— Úgy, úgy, tanító úr, igaza is van magának!” — de azért minden ősszel, ha eljött a Mindenszentek napja, a csordás mindig Opre Karácsony, gulyás pedig mindig Lupuj Gyuri lett. Mert:

— Ha marha is az ember, mégse éppen az a szarvas-marha! — mondta az öreg Mikó Mátyás bácsi és — mindenki igazat adott neki. Hát még, mikor elhatározta, hogy megmutatja, hogy az úri marhadoktor, az állatorvos nem tud semmit.

— Majd megmutatom én, hogy nemcsak nekik van eszük, van az a szegény embernek is! — mondta, és két nap nem adott enni egyik tínójának a tavaszi állatorvosi vizsga előtt, s úgy állított vele az állatorvos elé, mondván, hogy a tínó nem eszik. Az állatorvos megnézte, megtapogatta, döfölte a tínót, megkopogtatta

az üres horpaszát, azután hol Mátyás bácsira, hol a tinóra nézett, a szemtanuk állítása szerint úgy tett, mintha röhögni akart volna magában, nyilván azért, hogy hogy fog most nekem ez az ember itt ingyen fizetni, ha mondok neki valami betegséget és valami vízféle orvosságot rendelek ennek a tinónak, aminek az árán nyilván osztolni szoktak a patikárossal. Azután nagy kuncogva azt mondja Mátyás bácsinak, hogy:

— Emelje fel csak kend ennek a tinónak a farkát és nézzen jól kend az alatta lévő nyílásba! — Más emberekkel pedig a tinó fejét fogatta meg és széjjel húzatta a száját, abba azután ő nézett, hogy a fejét majdhogy bele nem dugta. Most szólt:

— Lát kend engem, Mátyás bácsi?

— Nem látom az urat!

— Akkor a tinónak bélcsavarodása van!

— Ne mondja már az úr! Oszd azért nem enne?

— Fenét! Inkább, mert kend nem adott neki!

— Na még jó, hogy azt nem mondja, hogy azért nem eszik! Azt hittem, orvosságot is rendel neki!

— Azt nem! Hanem a vizit egy forint! Fizesse csak kend kil — És volt lelke a szegény Mátyás bácsit megrövidíteni egy forinttal! Még mikor a forintot eltette, akkor is kuncogott, ahelyett, hogy a szeme sült volna ki szégyeletében, hogy nem lelt semmi hibát a jószágban.

És lám csak, akárhogy lecsepülték is Karácsony bácsit, mikor beleesett a féreg a koca farába, bizony csak elküldte őérte a szolgáját a községi írnok is, hogy olvassa ki belőle. Hej, de milyen büszkén is ment Karácsony bácsi! Mintha látnám most is a kis aszalódott embert, lábán bocskor, lábaszárán karmantyú, testén zsíros ruha, fején báránybőr-sapka, aminek kívül már nem volt szőre, vállán darócszűr, hátán ökörszarvaduda, nyakában csizmaszárból készült táská, amelynek a fedelére dísznek annyi rézgomb volt ráfűzve, ahányat Karácsony bácsinak módja volt megszerezni ebben a

kutya világban, balkezeében árva tölgyfabot, jobbában kilenc ágra font, rézzel kivert nyelű karikás ostor, szájában bagó és remekbe készült szidalmak és káromkodások, amelyek sohasem az illető tehenet illették, hanem mindig a gazdáját. Például:

— Hogy az Isten vakítsa meg a kutya gazdáját! Hogy a görcs húzza össze a jó gazdáját! stb. De mindig csak a gazda távollétében! Mégis ráfizetett már egy-párszor, de most nem erről van szó, mert megérkeztünk az írnok udvarába, ahol Karácsony bácsi a szégyelni való nyavalyában szenvedő kocát körüljárva, egy földibodzaszárral végigvágott a farán, s mormolta neki a következő jósszavakat, vagy ha így divatosabb: varázsigéket:

Szitakéreg, rostakéreg!

Coki a kocából, téreg!

Bujjál a Jajli zsidóba:

Ott lesz módod minden jóba!

Coki féreg! Coki, lódulj!

Te meg koca gyógyulj, gyógyulj!

Egyél darát, nyaljál kőszót!

Hasam legyen a koporsó!

De az sem volt utolsó, amikor a Patyi zsidó lovának adta meg, ami kijár egy olyan lónak, „aki” a sok kínozásért, éheztetésért úgy áll hosszút a gazdáján, hogy megdöglik. Hej! még akkor Patyi zsidónak nem volt szép magyaros neve, se földesúr nem volt, se református ember! Rongyszedő zsidó volt ökelme még akkor s ezt a mesterséget egy kétkerekű talyigán űzte egy rossz gebével, s miután hajtani mindig hajtotta, az evés helyett pedig úgy gondolta, hogy a verés kevesebbe kerül, a Sárga dögrovásra került. A Karácsony bácsi tudománya a zsidó előtt is ismert volt, elment hát érte, gondolva, ha nem használ, nem is árt. Nem akarván azt a látszatot kelteni, mintha nagy szüksége volna a Karácsony bácsi tudományára, mikor azt felkereste — éppen ebédelt a nagytudományú ember —, úgy kezdte

a beszélgetést, mintha sehol sem szorította volna a csizma.

— Jó napot, Karácsony szomszéd! Éppen jókor jövök, úgy látom, ebédel!

— Adjon Isten! Tessék hozzánk jönni!

— Köszönöm, már túl vagyok rajta. Úgy látom, juhhúst főzetett kend!

— A volna ez! De valami finom!

— Finom? Tudja, mit mondok magának? Nincs gusztusa kendnek, Karácsony szomszéd! Én mondom kendnek!

— Nincs gusztusom?

— Nü-ná hogy van? Gulyást főzetni a juhból? Ez kendnek gusztus? Tudja mi lett volna ebből, de finom? A feje hagymával! Meg a lábaszára savanyún! Ahogy azt Záli csinálja! Mit mondjak kendnek! Az egy csuda!

— Hát akkor csak egye meg kend Zálival! Én emellett maradok!

— Na nem is azt akartam én evvel mondani, hogy tán Anuca szomszédasszony nem tudna főzni, vagy hogy ez nem volna jó, csak azt, hogy van ennél még jobb is. Hát ezen ne is veszekedjünk. Meg nem is azért jöttem. Mondja kend, igaz az, hogy ért kend a beteg lovakhoz?

— Én nem mondok semmit, hanem kend mondja már meg, mit akar. Meg akar a lova dögleni?

— Honnan tudjam én, hogy mit akar egy ló? Ha csak sejteném is! Még ma nem is állott fel!

— Biztosan meg van csömölve a sok zabtól — gonoszkodott Karácsony bácsi.

— Ne tréfáljon kend, hanem jöjjön, nézze meg!

— Egy pakli dohány, egy félliter pálinka!

— Sok, de megadom, sőt többet is, ha a ló meggyógyul.

— Előre letenni, mikor odamegyek! Másképpen egy lépést se teszek!

— Na jöjjön! Nem veszünk össze!

Karácsony bácsi húzott egy jót a bundaléből és hozzálátott a munkához.

Ez a beszélgetés kiabálva folyt le, mert a zsidó siket volt. Megindultunk. Elöl a zsidó, utána Karácsony bácsi, azután a Jóska fia — aki ilyen esetekben már praktizált —, hátul, lopvást én, mert én csak olyan megtűrtféle voltam. A Sárga a földön feküdt és hogy minden számítása az, hogy minél előbb megdögöljön, azt az is láthatta, aki a titkos tudományokhoz semmit sem értett. A ló oldalán pöcsikek lakmároztak, de már nem volt ereje, hogy a farkával elhajtsa őket. A zsidó-asszony egy sereg maszatos, ótvaros gyermekkel körülállta. Eszébe jutottak a szép napok, mikor a sárga a kacattal megpakolt kordélyt húzta, a kordélyon Patyi rángatta a gyeplőt, püffölte a gebét, a püffölést már az utca végén meghallotta, ennekokáért kiszólt a cigány a szolgálonak:

— Szaladj Sári, nyiss kaput, jön a nagyságos úr!

— Biz' ennek most befellegzett!

Patyi úr átadta a kialkudott tárgyakat. *Karácsony bácsi húzott egy jót a bundaléből és hozzálátott a munkához.* Körüljárta az elnyúlt gebét, „aki” rosszalólag pislogott rá, s köröket rajzolt a porba a fejénél, farkánál, meg kétoldalt. Éhes kuttyája, a Borzos, egyébként nevéhez illő alattomos, korcs komondor, felhúzott háttal, farán bojtorjával telt gubanccal, mindenüvé kísérte Karácsony bácsit, s míg az a köröket húzta a bottal, alattomos pofával vicsorgatta a fogát a zsidónéra, az pedig megilletődve húzódott hátrább a gyerekekkel. Úgy látszott, a Borzos már a maga zsákmányának tekintette a Sárgát, mert ha nézte, elcsordult a nyála, biztosan a jó falatokra gondolt már előre. A szegény Sárga pedig, mikor meglátta a kárörvendőt, könnyezni kezdett. Nagyon hasonlított ez a jelenet ahhoz a képhez, amelyiket későbbben egyik bukaresti templom képesfalán láttam, ahol a haldokló oláh ágya szélén már ott ült a gonosz lélek, a gyalázatos ördög, s várta, mikor bújik ki a lélek belőle, hogy galléron kapja. Csakhogy míg a frátyénak nyilván kel-

lett hogy legyen egy és más a rovásán, addig a Sárga szegény nem vétett senkinek, — de haj! vétettek neki sokan!

Karácsony bácsi a zsidóasszonyt hátrább küldte és megkezdte a ráolvasást, miközben az árvatölgyfát védőleg a Sárga fölé emelte s néha csápolt egyet-egyet vele:

*Egy, kettő, három!
Nincsen semmi károm!
Aki megyen, halad!
Aki leül, marad!
Ló döglök, hám ürül!
Az én kutyám örül!
Hej Sárga! Dőlj a sárba!
Felfordulsz, hiába!
Nem legelsz már a dülön,
Hervadsz a kakasülön!
Herehura, sárkelet:
Kiszáítnak a szelek!
Viziperje, sárkelet,
Tetőled már megnőhet!
Az én kutyám a Borzos
Jóllakik majd belőled!*

Mikor befejezte, Patyi, a süket zsidó odalépett és kezét fogott Karácsony bácsival:

— Köszönöm, Karácsony szomszéd! Teljesedjen a kívánsága!

— Része legyen benne kendnek is! — udvariaskodott Karácsony bácsi.

— Viszontkívánom kendnek is! — hálálkodott a zsidó.

A szíves búcsúzkodás után hazamentünk. Elöttem Karácsony bácsi tudománya nagyon magasra emelkedett. Nem is döglött meg a ló, csak másnap, nadehát mondta Karácsony bácsi, halál ellen nincs orvosság, még az embernek sem, hát egy rossz lónak legyen?

Mikor hazamentem, megint kihúztam a lutrit, mert valaki beárult, hogy Karácsony bácsival voltam a Patyi

lovára ráolvasni. Anyám irgalmatlanul elvert. Egy jó suhogóval rakta rám az áldást és közben mondogatta:

— Nesze neked ráolvasás! Nesze neked „lú” fel-támasztás! Te boszorkányinas! Jó ég! — elsüllyedek a szégyentől! Az én fiam ráolvasni jár Opre Karácsony-nal! Ha még egyszer oda mersz menni, a derekadat töröm le!

És csakugyan nem is mentem... másnapig...

De azért láthatja mindenki, hogy oka volt annak, miért nem képezhettem ki magamat teljesen és tökéletesen a ráolvasás tudományában.

HÚSZ ÉV MULVA.

Ha visszagondol az ember arra, hogy mikor az első világháború elején a kolozsvári kerületi parancsnokság kiadta az őrsöknek az első, írógéppel írt, litografált parancsot — amely parancs már olyan tökéletes kivitelben készült, hogy jószemű ember imitt-amott el is tudott belőle valamit olvasni —, szinte érthetetlennek tartja, hogy milyen általános csodálkozást keltett az. És még a világháború vége felé már annyira közönséges lett, hogy már ügyet sem vetett rá senki. Így vetődött fel a gondolat: milyen felszerelése lesz a csendőrségnek húsz év múlva.

Ha húsz év múlva valamelyik csendőr olvasná ezt az írást, elmosolyodna és elhinné is, meg nem is, amit most írok. Mert képzeljük csak el, csak az első világháború előtt mit szólott volna valaki, — csendőrt értek alatta —, ha valaki azt mondta volna neki, hogy húsz év múlva a napos csendőr mindennap ötször fog a rádió nevezetű szerszám elé ülni és minden csendőr naponta ötször fogja venni és tudja is venni a különféle dolgokban ludas úriemberek személyleírását. meg az őrsöket érintő sürgős parancsokat és üzeneteket is. Mert bizony akkor még a hírét sem hallottuk a rádiónak, legfeljebb a szikratávíróról olvastunk valami bizonytalan amerikai dolgokat az ujságokban, azt is csak kánikulában, amikor nem volt miről írni. S hogy húsz év múlva minden csendőr írógépen fog írni, kerékpárt engedély nélkül tarthat, kincstári kerékpárok lesznek az őrsökön, s motorkerékpárt is tarthat, akinek jólesik. Amikor még nem volt szabad tartani kerékpárt sem, mert minden parancsnoknak az volt a véleménye, hogyha a csendőrnek kerékpárja van, hamar

túlmesse karikázik az őrsparancsnok szeme elől és akkor feltétlenül udvarolni fog. Hogy a kerékpárt még szolgálatban is fogják használni? Hát szerettem volna én azt a csendőrt látni, aki ezt Erzsébetvároson Gergely járásőrmester úrnak, Hosszúaszón Szász járásőrmester úrnak, vagy Dicsőszentmártonban Török járásőrmester úrnak meg merte volna csak említeni is. Feltétlenül kivívta volna magának, hogy korlátolt, fellengzős és betegesen nagyravágyó embernek tartsák és ezeket a díszes jelzőket az őrmester úr nem késett volna szép betűkkel bizonyos okmányokra is rávezetni. Hogy a csendőrnek pedig még ezenkívül minden különösebb nélkül motorkerékpárt is lehessen tartani, s hogy az előljárók nemcsak eltűrik, hanem még jó szemmel is nézik, mentől jobban száguldozik rajta, — szabadidejében. Uram bocsá', talán még női társaságban is, hát ez már teljesen kívül esett az akkori lehetőségek határán. Pedig egy cseppel sem hangzik ma hihetetlenebbe, hogy húsz év múlva éppen úgy fog a napos csendőr a távolbalátó előtt ülni és fogja venni, vagy fényképezni ama bizonyos ludas úriemberek személyleírását és körözését, mert valószínű, hogy akkor már hosszúnak fogják találni a körözést külön és a fényképet külön leadni, lehet, hogy csak fel fog villanni egy pár pillanatra, a napos pedig megnyom egy gombot és már úgy a körözés, mint a fénykép le van rögzítve, majd belemártja valami zavaros lébe és már viszi is az őrsparancsnoknak, az pedig felhívja az őrs rádióleadóján a szolgálatban álló összes járőröket, — akiknek lehet, hogy a sapkarózsájába lesz beillesztve egy kis csengő, de lehet az is, hogy a sapka bélésében lesz valami ördögös szerkezet, ami illedelmesen megkopogtatja majd a feje búbját, hogy: „Figyelni, apám, mondani-valója van az „öreg”-nek!” — a csendőr pedig ki tudja milyen apró műszert fog erre kivenni a zsebéből, a füléhez illeszti, a kezét ráteszi és így sajátmagának antennául szolgálva, szépen lehallgatja akár a körö-

zést, akár más parancsot. Azután igazolja a vételt és folytatja a dolgát tovább. A szárnyparancsnok úrnak is biztosan módjában lesz akármelyik örsével, akármelyik percben rádiótelefonon vagy más újabban kitalált szerkezettel beszélni. Az örsök talán nagyobbak és ritkábban lesznek, valószínű, minden örsnek lesz repülőgépe, de autója bizonyosan, s ha valahol gyilkosság vagy más nagyobb bűncselekmény történik, az örs pilótája már gyújt is be a repülőgépbe, két, ejtőernyővel vagy más alkalmatossággal felszerelt csendőr is beül és tíz percen belül ott is vannak a gyilkosság vagy betörés színhelyén. Ha betörésről van szó, már az utakat is végig nézik és ha látni fogják a hajnalon az úton batyúval, vagy rossz talyigával menekülő cigányokat,* kiugranak a csendőrök a repülőgépbe és egyenesen a nyaka közé fognak potyogni a tetteseknek, a pilóta pedig visszatér az örsre, ott jelenti, hogy hol fogták meg a tetteseket, az autó pedig már indul is értük és mire elfogták, megbilincselték, megmotozták a tetteseket, már ott várja az autó őket s úgy mennek helyszínelni. Vagy ha eredmény nem lesz valahol, ledugja a csendőr a földbe a rádiótelefon készülékét, mint ma a sétabotot szokás és jelenti, hogy nincs eredmény, vagy ide megoda kell még mennem, itt és itt várjon az autó. Lehet, hogy nem így, hanem másképpen lesz, de mindenestre ilyenformán. Mert a ráánkövetkező húsz évben a csendőrség úgy meg fog változni, olyan nagyot fog haladni, hogy az még ma teljesen hihetetlennek látszik. A tollas kalap, az ujjas vállgallér, a puska húsz év múlva múzeumi tárgyak lesznek, mert a gép, a motor nem tűri meg őket, mint ahogy a motoros alakulatok már ma sem viselik őket. A gép megköveteli, hogy az ember, a csendőr hozzá idomuljon. Mi, akik olyan

* Vajjon ezeknek nem lesz-e ilyen mindenféle ördögös masinájuk — szintén? Szerk.

hosszú időn át viseltük őket, bizony sajnálni fogjuk, de a jövő csendőre megilletődés nélkül fog elmenni mellettük, megbámulja majd, ahogyan mi megbámuljuk a hadimúzeumban őrzött, valamikor két ember által lőrdozott puskát. Pedig valamikor azt is úgy szerette gondozta, tisztítgatta, féltette a gazdája, mint ma mi a miénket. Dehát hogysisne szerette volna, mikor olyan vastag csöve volt, mint egy sátozkaró, olyan golyó járt bele, mint egy nagyobb cseregolyó, félóránként lehetett vele egyet löni, és ha minden jól sikerült, 2—300 lépésről el lehetett vele találni egy nagyobb kaput, de 50—100 lépésre még az embert is, ha mozdulatlanul megállott és kivárta, míg nagy üggyel-bajjal megtöltötték, azután egy harmadik katona vezényszavára addig hajladoztak, ágaskodtak, fartoltak jobbra-balra, míg az úgy gondolta, hogy a hősihalott jelöltre most már egyenesen ráviszi a halált, azután a csihológésszülékkel kicsiholt és ha a tapló becsületesen megfogta a tüzet a kovától, ami a kakasba volt beleokoskodva, lett előbb egy óriási dörrenés, ezt követte egy rettentő füstfelhő, a golyó pedig vagy talált, vagy nem. Lehet, hogy ez nagy haladás volt a nyílhoz, minthogy az is volt. Lehet, hogy ezt a puskát csakúgy sajnálták letenni a régiek, mint a mi elődeink a Kropacseket, de le kellett tenniük, mert a bivalyijesztő is, a Kropacsek is egy-egy elmúlt kor fegyverei voltak és senki katona nem viselheti büntetlenül egy elmúlt kor fegyvereit és hadieszközeit.

Vajjon fogják-e sajnálni az akkori csendőrök a tollas kalapot, az ujjas vállgallért, a puskát? Feltétlenül. De mégis le fogják tenni, mert csendőri szempontból egy elmúlófélben lévő kor eszköze mind a három és pedig pusztán azért, mert alkalmatlanok a motoros járóműveken és a kerékpárokon való gyors mozgáshoz. Kétségtelen, hogy a most felszabadult területek öregjei a tollas kalappal látták visszatérni a törvények uralmát és a rendet és mint régi ismerőst, igen szíve-

sen és meghatódva látták. De vajjon a huszárok régi fényes egyenruháját, a sárgaszínóros mentéket, rezes, forgós csákókat, piros nadrágokat nem éppen olyan szívesen látták volna-e? De ezeket már félretették. És vajjon alábbvaló-e a magyar huszár a mai ruhájában? Az ukrainai harcok mutatták meg, hogy éppen nem, és hogy nem a piros nadrág és rezes csákó tette a huszárt, hanem a magyar ember, amint hogy a csendőrt sem a tollas kalap teszi, hanem megint csak a magyar ember. A vállgallér is szép ruhadarab, de ellensége neki is a motor, tehát félreteszik és mással helyettesítik, mindaddig, míg a motort nem lehet más alkalmasabbal helyettesíteni. És ez lesz az oka annak is, hogy a pus-kát ki fogja szorítani — legalább is a nyomozó szolgálatokban — az ismétlőpisztoly, mert aki hosszú pus-kával van ellátva, annak mindkét kezére szüksége van a puska kezelésénél, nyomozásoknál pedig szükség van a kezekre is.

Nézzük csak azt a járőrt, aki tollas kalapban, ujjas vállgallérban, hosszú pus-kával, — ezelőtt még gyalog-sági karddal is — oda jutott, hogy házkutatást kellett neki tartani parasztportán, mondjuk nem büntettes, vagy nem lopott ló után, hanem hamis pénz után, vagy elloptott ékszerek után. Tudjuk, itt vannak lakószobák, konyha, éléskamra, pince, zöldségesverem, padlás, sertésól, ól, csűr, csűrpadlás stb. A pincében, ólakban két-rét görnyedve kell a kutatást tartani, mert a tollforgó letörik, jobb esetben felszedi magára az egész pókhálót. Ha meg lehajlunk, a gallért húzzuk a földön. Mire az istállót, pincét, vermet átnéztük, felszedtünk annyi pisz-kot, hogy félnapi munkába kerül kitakarítani, a szép forgóból pedig a legszebb két-három szál toll feltétle-nül kitört. A kezeink pedig nem voltak szabadok, mert a puska benne volt. Apróbb zugokba, például vermek szélébe be sem fért az ember. Vagy ha padláson, ere-szek alatt, pincékben, földólakban a széleken kellett keresni, ahol ha valójában széjjel akar a csendőr nézni,

le kell feküdni hasra, vagy meghengergőzni a porban, sárban, felmártva azt a gallérral, tollforgóval. Vagy odaadjuk a kalapot, gallért az esküdtnak, a pus-kát pe-dig a járőrtársnak, így mozgékonyá téve magunkat, felszabadult kezeinkkel el tudjuk végezni azt, amire szükség van. Rendszerint az utóbbi eset történik meg, így a két puska mellett tulajdonképpen fegyvertelen a járőr, mert a járőrtársnál két puska van, tehát egyi-ket sem tudta volna használni, a járőrvezetőnél meg egy sem. Vagy jusson csak eszünkbe, mikor egy létrán kellett felmenni egy magas csűrpadlásra, félkézben tar-tott pus-kával, vállra vetett vállgallérral. Hogy hány eredménytelen házkutatás volt ennek a követke-zménye, erről jobb nem is beszélni. Tehát már ezek nemcsak a motoron, de a mai nyomozó szolgálatban sem mindig felelnek meg. Azt mondaná valaki:

— Hát a régi csendőrök hogy tudtak ezekkel is olyan szép eredményeket elérni? Miért nem tudnának a maiak is?

Tudnak azok is, sőt! Sőt! De ne felejtsük el, hogy a régi csendőrök többnyire lókötőket, marhatolvajokat, kóborcigánykaravánokat üldöztek, amely műveletek-hez ez a ruházat és felszerelés ideálisan jó volt. A ma csendőrje pedig felforgatókat, valutasíbereket, agitá-torokat, pénzhamisítókat üldöz jószerint, amelyek köz-ben apró helyeken való kutatásokra, vonatokon, moto-ros jároműveken való utazásokra van szükség. Más a kor, mások a bűncselekmények, másnak kell lennie a csendőr felkészültségének és eszközeinek is. Csak egy példa: Húsz évvel ezelőtt elképzelhetetlennek tartotta volna akármelyikünk, hogy a csendőr kard nélkül telje-sítsen bármilyen szolgálatot. Ma a kardot a közbizton-sági szolgálatból jobbadán kivették. Miért? Mert vasúti kocsiban, vagy motoros járművön, vagy szobában sem-mit sem tudna vele kezdeni, ki sem tudná rántani. A ma csendőrének mozgékonynak, fürgének kell len-nie, a kard akadályozta a gyors menést, körülményessé

tette a kerékpározást, tehát akadályozta a szolgálatot is.

Hogy milyen lesz a csendőrség ruházata és felszerelése a jelen háború után, arra még most nem lehet megfelelni, mert nem tudjuk, milyen új találmányok, új eszközök jönnek a csendőrség birtokába, de hogy megváltozik, az biztos. Látjuk, hogy e téren is új kor kezdetén vagyunk. A gyalogsági kardot mindnyájan letettük, senki hiányát nem érzi. A motoros alakulatok letették a tollas kalapot, mert nem használhatták a motoros járműveken. Nyomozók, vasúti alakulatok bizonyos alkalmakkor leteszik a puskát és ismétlőpisztolyt viselnek helyette. Hogy a végleges mi lesz, ki tudja. De csendben bevonul az őrsre az ismétlőpisztoly, a golyószóró, kézigránát és füstgyertya. Talán a tollas kalap helyett is bevonul egyszer a határvadászok ernyős táborisapkája, amelyiken a kakastoll már csak jelvény lesz, az ujjas vállgallér helyett a kicsi helyen elférő, testhez simuló gumivászon esőköpeny, a lovak helyét elfoglalja a motorkerékpár meg a kerékpár, a régi jó öreg „előfogat” helyett — nyugodjék békével — bevonul az autó. Lehet, hogy még sehol szó ezekről nem esik, de ezek, vagy más ezek helyett, sokkal hamarabb itt lesznek, mint akárki is gondolja, mert a magyar csendőrség, különösen az utóbbi húsz év alatt, egy lépést sem maradt le a kortól.

Eddig is azt mondták, hogy a jó pap és a jó csendőr holtig tanul, mégis tanulatlan hal meg. Bizony, úgy mutatkozik, hogy lesz ezután is mit tanulni, főleg műszaki dolgokat, s ezeket pedig meg is kell tanulni, mert ezek nélkül a jövő húsz év csendőrének el sem lehet képzelni. Kerékpározni, motorkerékpárt, autót vezetni, rádiókészülékeket kezelni, egyszerűbb készülékeket szerkeszteni is, fényképezni a jövő húsz év minden csendőrének tudnia kell. A járőrvezetői és őrsparancsnokképző tanfolyamokon, valószínű, kevesebbet fogunk hallani az indító okokról, meg az akaratelhatározások-

ról, helyettük vázlsruherkeresztést, helyrögzítést, térkép-olvasást, rádiókezelést, fényképezést stb. fognak gyakorlatilag tanítani. Meg ki is tudja még, mit nem fog az új kor követelni. De amit követel, az elől kitérni nem lehet. Nagy a valószínűsége a nyelvtanfolyamoknak is. Ennek okával, azt hiszem, mindenki tisztában van.

Mindenki olvashatta az ujságokból, hogy az orosz harctéren egy német hadnagy néhány emberével szerzett egy hajót, azzal felment az egyik folyón az egyik balti állam fővárosába, ott térkép után felkereste a rádióállomást, birtokába vette, rádión jelentette parancsnokságának, hogy hol van és mit tett, azután megkezdte a leadást, hogy elfoglalta a fővárost, s ezzel olyan zűrzavart okozott a bolsevikiek közt, hogy pár emberével tartani tudta magát, amíg az erősítés megérkezett. Ez a német lehetett volna a világ legbátrabb embere, ha nem tud hajót vezetni, géppisztolyt, rádiót kezelni, ezt a barvúrt ugyan soha nem hajtotta volna végre. Bizonyos fokú technikai ismeretek és bizonyos fokú műveltség nélkül a ma katonája nem állja meg a helyét, még kevésbé a ma és a jövő húsz év csendőre.

Mi pedig öregek majd — már aki élni fog még akkor közülünk — ha 10—15 év múlva elmegyünk a csendőrlaktanya előtt, csodálkozni fogunk, mikor majd az akkori csendőrök az állásból (nem tudom, miért használják az utálatos garázs vagy hangár szót, mikor jó magyar szó van helyettük, mint állás, szín) tolják kifelé a motorkerékpár nagyságú, de persze már nem benzinnel, hanem villannyal hajtott repülőgépet, beszáll az ejtőernyős járőr fényképezőgéppel, műszeres táskával, gázgyertyákkal, ismétlőpisztollyal, talán az egyik géppisztollyal felfegyverkezve, azután a pilóta a laktanya kertjébe nyúló kifutón felszáll a kis géppel; mi pedig, mondom, csodálkozni fogunk, mert már egy elmúlt kor gyermekei leszünk. Ezért fogjuk a szánkat éppen úgy eltátani, mint az első világháború előtti

öreg bajtársaink bámulnak fejcsóválva, mikor a mai csendőrök a helyszínelő gépkocsival megjelennek valahol, amelyből táborisapkás csendőrök szállanak ki, s különféle, nekik teljesen ismeretlen eszközöket hoznak ki a gépkocsiból, nagyítóüveggel keresik az ujjnyomokat, körömalatti piszkokat, hajszálakat mikroszkópon át néznek, fényképeznek, lábnyomokat rajzolnak, mérnek, kiöntenek stb. És mi is meg fogunk majd botránkozni azokon a dolgokon, amiket látunk, de nem fogjuk érteni, mint ahogy a már jelzett öreg bajtársaink is megbotránkoznak azokon a dolgokon, amiket ma látnak, de nem értenek. Hiába fogjuk mi is látni, hogy ez nem is lehet másképpen akkor, mikor a gazemberek tizenkét havi részletre vásárolt saját repülőgépükön járnak gazembereskedni, mint ahogy ma hiába látják öreg bajtársaink a tizenkét havi részletre vásárolt saját autókat a gazemberek tulajdonában, pedig ebből rá kellene jönni, hogy ez csak így lehet és nem másképpen. Ahelyett, hogy felismernénk majd, hogy ezek a körülmények kényszerítik rá a csendőrséget, hogy repülőgépen járjon, ha nem akar lemaradni a bűnözőktől, majd a divatból kiment, letűnt korokból ittfelejtett öregek makacsságával mi is következtetéseket teszünk a majd látottakból az akkori csendőrök elpuhultságára és fegyelmére, csakúgy, mint a mai csendőrökre a régiek, és mialatt a jövő csendőrei fürgén, vidáman, ránk sem hederítve végezik a teendőiket, mi, akár csak a mai öregek, abban a hiszemben, hogy mindent jobban tudtunk és jobban csináltunk, háborgó lélekkel sóhajtunk majd fel, idézvén a költőt:

Óh! siralmas idők!
Óh! elfajult világ!
Boldog a vak máma!
Jaj annak, aki lát!

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
Bécsi parádé	1
Nem vagyok én úri családból való	6
Lakodalomjárás	18
Nagypihenők, kispihenők	28
Ördögűzés	38
Csendőzés	46
Nagypihenőn	54
Lupuj Karácsony	61
Lupuj Karácsony a konyhán	69
Viszontagságos Karácsonyest	76
Egy elfelejtett úttörő	85
Kavarodás a dohány körül	93
Nyúlvacsora a dinnyeföldön	101
Boda törzs úr	110
Emberek a nyíri homokon	128
Tudós emberekről	137
Húsz év múlva	150